

Kan het verleden helpen?

Symposium over erfgoed en sociaal werk

VERSLAG

do 13 juni 2024, Utrecht 13.00-17.30 uur

Organisatie:

Canon sociaal werk

in samenwerking met:

Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE/Faro-team)

Movisie/*Tijdschrift voor sociale vraagstukken*

Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)

In een unieke historische locatie:

[Bartholomeus Gasthuis \(sinds 1367\)](#)

Lange Smeestraat 40 | 3511 PZ Utrecht

Kan het verleden helpen?

PLENAIR

- Sociaal werk en geschiedenis - [Jos van der Lans, Canon sociaal werk](#) (ppt, tekst)
- Erfgoed, het sociaal domein en de Faro-agenda - [Jeroen Overweel, Rijksdienst Cultureel Erfgoed / Faro team](#) (ppt, tekst)
- Zorgzaam erfgoed in Vlaanderen - [Celien Stevens, Zorgzaam Erfgoed Vlaanderen, KADOC](#) (ppt, tekst)

Presentaties

Samenvattingen presentaties

[Ideeën Conny Kooijman voor gehandicaptenzorg](#)

WORKSHOPS

#1 BUURTWERK & GEMEENSCHAPSVORMING

Hoe kunnen de geschiedenis van een buurt en buurtherinneringen een rol spelen in lokale gemeenschapsvorming en wijkontwikkeling?

Inbreng: • Kristel Jeurig - [LSA bewoners](#); • Esther Starckenburg - [Erfgoed Leiden en Omstreken](#) (ppt); • Daniel Metz - [Museum zonder muren](#) (ppt); • Jouke van der Werf - [Project buurt dragers en buurtmakers in Poelenburg Peldersveld Zaanstad](#) (ppt).

Presentaties

Conclusies

#2 STORYTELLING & ORAL HISTORY

Hoe kan je verhalen en levenservaringen optekenen en gebruiken in sociaal werk?

Inbreng: • Linda Malherbe - [Verhalenhuis Belvédère Rotterdam](#); • Anton van Rensen - [Historytelling](#) • Minka Bos [In mijn buurt - leren door ontmoeting](#)

Verslag workshop 2

#3 OUDE INSTELLINGSTERREINEN, HISTORISCHE GEBOUWEN & MODERNE ZORGPRAKTIJKEN

Kunnen oude inrichtingsterreinen en historische gebouwen hun geschiedenis laten spreken in de hedendaagse zorg?

Inbreng: • Michael Kolen - [geestelijk verzorger Zorginstelling Prisma & Landpark Assisië](#); • Truus Miske en Filip Stokebrook - [Lentis Erfgoed](#); • Peter de Groot, ex bestuurder [Nieuw Woelwijck](#).

[Verslag workshop 3](#)

#4 OBJECTEN, VOORWERPEN & HERINNERINGEN

Hoe het ophalen en delen van herinneringen kunnen helpen om mensen bij elkaar te brengen, lief en/of leed te delen of met meer begrip sociaal werk te doen?

Inbreng: • Sylvia van Dam Merrett - [Feest van Herkenning en muziek](#); • Jeanny Vreeswijk - [Ben Sajatcentrum – verhalentafels](#); Fresco Sam-Sin - [Things That Talk](#).

[Verslag workshop 4](#)

SLOT: PANELGESPREK

Wat moet er gebeuren om de erfgoedwereld en het sociaal domein vloeiender op elkaar te betrekken? Welke initiatieven zouden daar aan kunnen bijdragen? Een afsluitend gesprek onder leiding van Jos van der Lans.

Openingsstatement:

- [Frans Soeterbroek](#), auteur van het RCE-essay: [Erfgoed als middel](#)

[Statement Frans Soeterbroek](#)

Panelleden:

- [Jan Willem Bruins - directeur BPSW](#), Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk
- [Machteld Linssen - programmamanager-Faro](#)
- Paul van Trigt - [historicus Universiteit Leiden](#)

[Verslag slotpanel](#)

Alle powerpoint-presentaties zijn te vinden op [de symposiumpagina](#) op de Canon-website.

Het verhaal van dit symposium

Jos van der Lans, eindredacteur van de [Canon sociaal werk](#) en symposiumvoorzitter, vertelt namens de organisatie hoe het symposium tot stand is gekomen en wat het mogelijke resultaat zou kunnen zijn.

Weliswaar is de redactie van de Canon sociaal werk de hoofdorganisator van dit symposium maar dat doet zij in samenwerking met [Movisie](#), [Sociale vraagstukken](#) en de [BPSW](#). Het symposium is bovendien georganiseerd op verzoek van het [Faro-team](#) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed.

De powerpoint van de presentatie kunt u [via deze link](#) in beeld krijgen.

Eerst iets over de Canon sociaal werk. Dat is een digitaal platform waarin sinds 2007 de geschiedenis van het brede sociaal werk wordt gedocumenteerd in de vorm van Canons. Daar zijn er inmiddels zo'n 25 van. Onder meer van het sociaal werk algemeen, de jeugdzorg, maatschappelijke opvang, ggz, volkshuisvesting, verslavingszorg, palliatieve zorg, reclassering, gehandicaptenzorg. Het platform ontwikkelt zich in samenwerking met Vlaanderen, waarvoor eigen Canon zijn geschreven. Naast de Canons kent het platform ook een Biografisch Portaal, worden er podcasts gemaakt, boeken gesignaleerd en besproken en is er heel veel relevante historische literatuur gedigitaliseerd en gearchiveerd.

Dat gebeurt vanuit het idee dat het belangrijk is om de geschiedenis levend te houden. Een technocratische cultuur heeft de neiging om het verleden te negeren, een tendens die de laatste decennia steeds sterker is geworden. De Canon sociaal werk wil daar een tegenwicht aan bieden, omdat het voor sociaal werk cruciaal is om te weten dat je onderdeel uitmaakt van een lange (beschavings)geschiedenis, waar je beroepstrots aan kunt ontleen.

Sinds een jaar is daar een nieuwe ambitie bijgekomen. De ambitie om een Historisch Centrum Sociaal Werk op te richten. Het idee daarachter is dat de aandacht voor de geschiedenis van het sociaal werk in de brede zin niet beperkt moet worden tot het consumeren van de inhoud van de Canon sociaal werk, maar dat die geschiedenis actief onderhoud behoeft. Dat de geschiedenis ook onderzocht moet worden, op universiteiten, hogescholen en kenniscentra. Geschiedenis moet leven, moet niet iets apart zijn, maar onderdeel van kennisvergaring, van identiteitsvorming. Dat is meer dan de Canon sociaal werk kan bieden. Reden om het initiatief te nemen tot een Historisch Centrum Sociaal Werk, een kleine dynamische netwerkorganisatie die het zaadje van de geschiedenis gaat verspreiden en in organisaties gaat planten.

Daar blijkt, zo leren de vele gesprekken die er het afgelopen jaar over zijn gevoerd, een groot draagvlak voor te zijn in de brede sociale sector. Er moet alleen nog geld voor gevonden worden, maar Movisie gaat het project vooralsnog verder trekken.

Zo zijn de initiatiefnemers ook in gesprek gekomen met het Faro-team van de Rijksdienst Cultureel erfgoed (RCE). Om in dat gesprek tot de ontdekking te komen dat waar de Canonredactie met het voornemen om te komen tot een Historisch Centrum eigenlijk een activering van de geschiedenis wil realiseren, er in de erfgoedwereld over de band van Faro een vergelijkbare ontwikkeling op gang is gekomen: een actieve omgang met erfgoed. En waar de erfgoedwereld het sociaal domein op zoekt om die actieve omgang met erfgoed te realiseren, betreedt ze het terrein waar sociaal werkers actief zijn, die opereren immers ook in de leefwereld van mensen. En dan doemt al snel de vraag op: wat kunnen beide werelden voor elkaar betekenen, kunnen ze elkaar versterken?

En waar het Historisch Centrum Sociaal Werk eigenlijk vooral haar focus had gelegd op de geschiedenis van professionals, van werksoorten zou deze – geïnspireerd door de het Faro-gedachtegoed – ook verbreed kunnen worden naar wat we maar even samenvatten als ‘sociaal erfgoed’. Daar zijn immers veel initiatieven op genomen die raken aan het sociaal werk, maar er is nog geen plek waar dat bijeenkomt, waar kennis en ervaringen worden uitgewisseld, waar je kunt zoeken en inspiratie kunt opdoen. Zo’n plek zou het Historisch Centrum Sociaal Werk kunnen inrichten en dit symposium is een eerste poging om te onderzoeken of dat

betekenisvol zou kunnen zijn.

Daarbij is het relevant om nog wat preciezer in beeld te brengen waar het om gaat in het sociaal werk. Dat is immers een breed begrip. Het Beroepshuis van het sociaal werk, in kaart gebracht door de BPSP, laat zien dat sociaal werkers opereren op een groot aantal werkterreinen: welzijn, arbeidsorganisaties, gehandicaptenzorg, gezondheidszorg, jeugdzorg, maatschappelijk opvang, geestelijke gezondheidszorg. In totaal gaat het dan om zo’n 400.000 sociaal werkers. Dat is veel en daar kan je nog moeilijk greep op krijgen.

Daarom is het in dit kader relevant om preciezer te bepalen waar het om gaat in het sociaal werk, want dan kan je vervolgens bekijken of erfgoed daarbij kan helpen en wanneer? Je zou de volgende doelstellingen aan sociaal werk kunnen verbinden. Het sociaal werk werkt aan:

- Welbevinden (individueel en/of collectief)
- Zorgzaamheid (helpen bij problemen, beperkingen, afhankelijkheid)
- Gezamenlijkheid - Verbinden tussen mensen
- Solidariteit (onderlinge behulpzaamheid)
- Emancipatie, verheffing, vooruit komen in het leven.

Erfgoedinitiatieven die deze doelstellingen versterken en ondersteunen raken dus snel aan sociaal werk. Waarbij om ook deze initiatieven iets grijpbaarder te maken in dit symposium vier erfgoeddomeinen zijn onderscheiden om die te vervolgens in aparte workshops te verkennen op de wisselwerking met het sociaal werk. Dat zijn:

#1 BUURTWERK & GEMEENSCHAPSVORMING

Hoe kunnen de geschiedenis van een buurt en buurtherinneringen een rol spelen in lokale gemeenschapsvorming en wijkontwikkeling?

#2 STORYTELLING & ORAL HISTORY

Hoe kan je verhalen en levenservaringen optekenen en gebruiken in sociaal werk?

#3 OUDE INSTELLINGSTERREINEN, HISTORISCHE GEBOUWEN & MODERNE ZORGPRAKTIJKEN

Kunnen oude inrichtingsterreinen en historische gebouwen hun geschiedenis laten spreken in de hedendaagse zorg?

#4 OBJECTEN, VOORWERPEN & HERINNERINGEN

Hoe het ophalen en delen van herinneringen kunnen helpen om mensen bij elkaar te brengen, lief en/of leed te delen of met meer begrip sociaal werk te doen?

En daarmee is precies de opzet en bedoeling van dit symposium geschetst.

Contactgegevens:

www.canonsociaalwerk.eu

info@canonsociaalwerk.eu

CANON
Kort u Johanna ter Meulen, Daniël Mulock Hoover, Casard van de Ven of Gouda Hendiks? Zij, en met hen vele anderen, schreven geschiedenis in het sociaal werk. Maar wat deden ze eigenlijk? Wat bewoog hen? Je verdiepen in het gedachtegoed en de praktijk van die erfsters is schatgraven, je krijgt er energie van, noem het inspiratie. Het is soms ook confronterend, want we zijn niet de eersten die teleurstellingen moeten incasseren. En soms is het zelfsbaar om te zien hoe de tijdgeest korte metten maakt met mooi werk. Wat dan later weer als spijkijl-terrieuw wordt ontdekt.
Voor de schatgraven is www.canonsociaalwerk.eu ontwikkeld, een snelgroeiende digitale speeltuin waar je over de erfsters, denkers en domers struikelt. Ga er kijken, en voor je het beseft, doe je aan de hand van je muus fascinerende ontdekkingen.

CANON SOCIAL WERK AL WERK DE PODCAST
Sinds maart 2023 kent de Canon een eigen podcast-serie. In deze serie brengen we gebeurtenissen uit de geschiedenis van het brede sociaal werk tot leven. We zoeken mensen op die historische relevante verhalen kunnen vertellen, bliken terug op gebeurtenissen en geven aan hoe belangrijk die waren voor het heden.

DRAAG BIJ
De Canon sociaal werk bestaat 15 jaar en is inmiddels onmisbaar geworden voor iedereen die meer wil weten over de geschiedenis. Het onderhouden en verder ontwikkelen van deze website kost wel geld; dat we via projecten en Canon-boeken bijeen spraken. Daarom vragen we sympathisanten ons financieel te steunen. Het hoeft niet veel te zijn, alle beetjes helpen, want mede door donaties kan het platform zijn werk blijven doen, de Canons up-to-date houden en nieuwe projecten ontwikkelen.

HISTORY OF SOCIAL WORK
Following the successful and satisfying work on the Dutch and Flemish website on social work history and the numerous enthusiastic reactions, it was logical to expand that work and 'go international'. On this website, we will develop a time line of international social work, providing brief information on the most significant persons or activities on that time line. Each description will also provide links to further information as well as digital copies of key publications.

**25 CANONS
750 VENSTERS
150 BIOGRAFIËN
2.000 PDF'S
5.000 AFBEELDINGEN
250.000 BEZOeken**

ONGOING PAST
Conceptueel Sociaal Werk.

wikipendium
Het platform canonsociaalwerk.eu noemt zich een wikipendium, een combinatie van wikipedia en compendium. Het is een historische kennisbank die van onderop, door gebruikers en deskundigen, is opgebouwd. Iedereen kan bijdragen met voorstellen, teksten, podcasts en boekbesprekingen. Dat gaat niet alleen om de inhoud van Canons, maar ook om de details, de links, de literatuurverwijzingen, de afbeeldingen, de foutmeldingen, alles. Alleen als collectief project kan de kwaliteit van de Canon op niveau blijven. De redactie is daarvoor altijd op zoek naar nieuwe medewerkers en nodigt daarom iedereen uit om alles, zelfs het ogenschijnlijk onbenulligste detail te melden. Daar wordt de website alleen maar beter van.

CANON boeken
Sinds 2012 zijn er negen CANON-boeken uitgegeven die met elkaar een totaal oplage hebben gehaald van 95.000 exemplaren. De boeken zijn een verwerking van een digitale Canon waarbij de vensters voor de papieren editie gereedgemaakt en ingekort zijn en de boeken van een aparte inleiding zijn voorzien.
2012 CANON maatschappelijke opvang
2013 CANON zorg voor de jeugd
2014 CANON gehandicaptenzorg
2016 CANON volkshuisvesting
2016 CANON verlatingszorg
2019 CANON palliatieve zorg
2020 CANON speciaal onderwijs almere
2021 CANON samenlevingsopbouw
2021 CANON beroepsversterkingen

info@canonsociaalwerk.eu

Volgende pagina: informatie over Historisch Centrum Sociaal Werk ➔

Historisch Centrum Sociaal Werk in de maak

De geschiedenis van het sociaal werk verdient systematische aandacht, vinden enkele organisaties. Ze werken samen aan het opzetten van een Historisch Centrum Sociaal Werk.

Het sociaal werk in Nederland kent een lange en betekenisvolle geschiedenis. Er valt veel te leren uit de ervaringen van het verleden, zowel van mislukkingen als van successen. Kennis van de geschiedenis draagt bij aan een actief zelfbewustzijn van beroepsgroepen en sociaal-actieve burgers. En biedt een scherper inzicht in actuele vraagstukken. Het ontbreekt echter aan systematische aandacht voor de geschiedenis van het sociaal werk. Het verleden wordt in toenemende mate veronachtzaamd. Er is geen plek waar ervaringen en verhalen worden vastgehouden en tot betekenis worden gebracht. Het gros van de organisaties in het sociaal domein lijkt, als we hun websites mogen geloven, geen geschiedenis te hebben. Ze doen van alles, maar komen kennelijk nergens vandaan. Aandacht voor de geschiedenis in het beroepsonderwijs is afhankelijk van de persoonlijke belangstelling van docenten. Archiven verdwijnen na reorganisaties en vaktijdschriften verdwijnen geruisloos uit de steeds verder gedigitaliseerde bibliotheken. Dat alles verschaamt het sociaal werk en ondermijnt de inzet van mensen die anderen een helpende hand willen bieden.

Netwerkorganisatie

Een Historisch Centrum Sociaal Werk | Zorg & Welzijn wil daar structureel verandering in aanbrengen. Niet als een nieuw instituut of een soort museum, maar als een kernachtige netwerkorganisatie met een beperkte, maar actieve personeelsformatie (1,5 fte) die gedragen wordt door een groot aantal relevante organisaties die opereren in het brede sociaal domein, zoals kennisinstituten, overheden, bracheorganisaties, beroepsverenigingen, onderwijs- en onderzoeksinstituten. Het is de bedoeling dat

Affiche van toen, nog steeds actueel.
FOTO Geheugen van Nederland

Het Historisch Centrum Sociaal Werk maakt werk van de volgende functies:

- *inventariseren en verbinden* (in kaart brengen wat er is, bekend en uitwisselbaar maken);
- *stimuleren en initiëren* (instanties en personen uitnodigen en verleiden geschiedenissen ter harte te nemen en vast te leggen);
- *investeren* (op relevante plekken, zoals het beroepsonderwijs, aanjagen dat de verhalen uit de geschiedenis verteld en verwerkt worden);
- *organiseren* (evenementen – van tentoonstellingen, via boeken tot congressen – tot stand brengen waarin de geschiedenis zich kan manifesteren en verwerkt kan worden);
- *archiveren* (beheren en toegankelijk maken/houden van relevant archiefmateriaal dat in de digitalisering van de wereld verloren dreigt te gaan).

deze organisaties zelf projecten gaan ontwikkelen om vraagstukken waar ze nu voor staan met historische kennis te voeden.

Canon sociaal werk

Het initiatief om tot een Historisch Centrum Sociaal Werk te komen, is genomen door de redactie van de Canon sociaal werk, het digitale platform waarop sinds 2007 de geschiedenis van het brede sociaal werk wordt gedocumenteerd. Weliswaar mag de Canon niet klagen over bezoekersaantallen, maar het is een passief medium, waar veel kan worden gehaald en weinig wordt gebracht.

Die actieve omgang met het verleden en daaruit voortvloeiende interessante historische vragen moet door het Historisch Centrum op gang worden gebracht. De Canon sociaal werk is voor dit initiatief de samenwerking aangegaan met de Beroepsvereniging van professionals in sociaal werk (BPSW) en Movisie.

In 2023 zijn met een groot aantal organisaties (kenniscentra, beroepsopleidingen, universiteiten, brancheorganisaties, het ministerie) verkennende gesprekken gevoerd over participatie in een Historisch Centrum Sociaal Werk. Daaruit is duidelijk geworden dat het initiatief op de nodige steun kan rekenen. De gesprekken vormden ook het startsein voor de organisaties om te gaan nadenken over wat precies hun eigen rol zou kunnen zijn.

De eerste helft van 2024 wordt benut om de plannen verder te concretiseren en van een gezonde financiële basis te voorzien. Het streven is dat in de tweede helft van het jaar een kwartiermaker de puntjes op de i kan zetten, zodat het Centrum in de eerste helft van 2025 uit de startblokken kan komen. Wie ideeën heeft of wil meewerken, kan contact zoeken met de redactie van de Canon: info@canonsociaalwerk.eu

Faro: Betekenis Erfgoed in het Sociaal Domein

Jeroen Overweel (Faro-team/Rijksdienst Cultureel erfgoed) neemt de deelnemers mee in wat precies de Faro-uitvoeringsagenda is.

Het Faro-verdrag stamt uit 2005 en beoogt een perspectiefwisseling te zijn in de omgang met erfgoed. Stond in het verleden het bewaren, de materie, centraal, het Faro-verdrag wil de mens centraal zetten. Dat moet de weg vrij maken voor een actieve, participerende omgang. Met nieuwe antwoorden op vragen als: waarom bewaren we eigenlijk erfgoed, voor wie doen we dat en hoe worden mensen daar actief bij betrokken.

Zie voor een heldere uitleg [deze videoregistratie](#) op YouTube.

Het Nederlandse erfgoedveld vult deze Faro-intentie op drie manieren in:

- Zo breed mogelijke erfgoed-participatie
- Open staan voor andere erfgoedopvattingen
- Verbindt het erfgoed aan sociaal-maatschappelijke doelen

Daarbij worden een groot aantal thema's onderscheiden:

- Erfgoed als hulpbron en partner in het sociale domein
- Democratische vernieuwing
- Dynamische leefomgeving
- Waarderen van erfgoed
- Meerstemmigheid
- Oral History
- Digitaal erfgoed
- Archieven
- Archeologie
- Caribisch Nederland
- Internationaal
- Erfgoedbewustzijn en educatie
- Ondersteuning erfgoedparticipatie
- Opleidingen
- Werkwijzen en wegwijzen
- Financiering erfgoedinitiatieven

Nederland heeft op 10 januari 2024 het Verdrag van Faro geratificeerd. Maar al eerder is het Faro-team begonnen met activiteiten om het erfgoedstelsel te 'faroriseren'. Dit symposium waarin het sociaal werk en de erfgoedwereld met elkaar kennismaken en aan de slag gaan is daar een voorbeeld van. De bedoeling is om te komen tot zoveel mogelijk lerende netwerken. Tot en met 2025 is er financiering voor projecten die erop gericht zijn om het erfgoedstelsel meer 'Faro' te maken.

Jeroen laat een aantal projecten zien waarin de geest van Faro spreekt. Onder meer:

- [Feest van Herkenning](#)

Stichting Feest van Herkenning en muziek organiseert in heel Zeeland bijeenkomsten waarbij het ophalen van herinneringen centraal staat. Dat kan door middel van herkenbare voorwerpen ([themakoffers](#)) of door samen [bekende liedjes te zingen](#). Vrijwilligers die zangbijeenkomsten leiden hebben een muziekinstrument bij zich of begeleiden zichzelf met van tevoren opgenomen liedjes op hun telefoon.

- [Fort WKU](#)

Fort WKU, een oud verdedigingsfort uit de Hollandse Waterlinie gelegen in een prachtig gebied in de provincie Utrecht, is een plek waar zorginstelling Reinaerde samen werkt met mensen die een verstandelijke beperking of psychische kwetsbaarheid hebben. Zij verlenen diensten op het terrein, waardoor bezoekers kunnen lunchen, vergaderen, kamperen, wandelen, kanoën en nog veel meer. Zie de video op [YouTube](#). De deelnemers kunnen hier 'dingen doen die ze buiten het fort niet zouden kunnen doen'. Zoals:

- > Duurzaam contact met elkaar, samen werken
- > Vaardigheden leren
- > Werken in de buitenlucht
- > Ritme opdoen
- > Toeleiding naar betaald werk

Mooi voorbeeld dus van erfgoedbeheer en sociaal werk.

Contactgegevens:

j.a.overweel@cultureelerfgoed.nl

<https://faro.cultureelerfgoed.nl>

Volgende pagina's: artikel van Jeroen Overweel in Tijdschrift voor sociale vraagstukken =>

SOCIALE ACTIVERING

Erfgoed biedt kansen voor sociaal werkers

Het verleden kan een grondstof vormen voor participatie, activering, verhalen of gemeenschapsvormen – allemaal doelstellingen waarmee sociaal professionals in de weer zijn. Maar dan moet die grondstof wel ontgonnen worden, schrijft Jeroen Overweel van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Zorginstelling Reinaerde exploiteert Fort Werk aan de Korte Uitweg in Houten.

Fort Werk aan de Korte Uitweg, kortweg Fort WKU, in Houten wordt sinds 2015 geëxploiteerd door de zorgorganisatie Reinaerde. Zo'n dertig mensen met een verstandelijke beperking en/of een psychische kwetsbaarheid onderhouden het fort en de omgeving ervan. Dat is nogal wat, vooral in de zomer, want je kunt in en om Fort WKU kamperen, vergaderen, een rondleiding volgen, kano's huren... De inkomsten uit de activiteiten en de dagbestedingsbudgetten van de deelnemers financieren deels de exploitatie.

Jan Vos is er begeleider. 'Wij vragen aan alle deelnemers wat ze willen doen en wat ze willen ontwikkelen. Voor de een gaat het vooral om een goed dag-nacht-ritme, de ander wil leren omgaan met een bosmaaier of wil leren bedienen. Er zijn mensen die hier op het fort een hovenierscertificaat hebben gehaald en nu betaald werk hebben.'

Het fort is onderdeel van de Hollandse Waterlinie. Met hun werk dragen al deze mensen bij aan het behoud van UNESCO Werelderfgoed. Ze zijn trots op hún fort en ze voelen zich er goed bij. Omgekeerd vaart het erfgoed er wel bij.

Verdrag van Faro

Wat heeft deze bijzondere historische plek te maken met de nieuwe aandacht voor de geschiedenis van het sociaal domein, waarvoor in dit magazine wordt gepleit? Heel veel, omdat die nieuwe belangstelling een uitgelezen kans biedt om de erfgoedwereld en de wereld van sociale dienstverlening bij elkaar te brengen. Want tot nu toe zijn deze twee werelden nogal van elkaar gescheiden.

Het Verdrag van Faro roept op om erfgoed in de brede betekenis als voedingsbron te gebruiken voor sociale activering. Het verdrag is genoemd naar de Portugese plaats waar het is opgesteld. Het stelt mens en maat-

schappij op de voorgrond in zijn relatie tot erfgoed. Met de inzet van toegewijde professionals is in Nederland hoogkwalitatieve erfgoedbescherming opgetuigd. In die ontwikkeling is het erfgoed als zodanig echter het belangrijkste geworden. Het conserveren van het erfgoed stond voorop. Wat mensen ermee zouden kunnen, hoe het in de actualiteit mogelijk tot leven kon worden gebracht, deed er lange tijd minder toe.

Erfgoed is een vorm van sociaal kapitaal voor hen die wel wat steun kunnen gebruiken

Die houding wilde men in Faro doorbreken. Je hebt, aldus de filosofie achter het verdrag, recht op toegang tot erfgoed om er je eigen betekenis en waarde aan te geven. Juist om die reden stimuleert 'Faro' dat cultureel erfgoed in het sociaal domein als hulpbron wordt gezien. Erfgoed is een vorm van sociaal kapitaal voor hen die wel wat steun kunnen gebruiken bij welzijn en gezondheid (en met en door hen)*.

Dat is precies het verhaal achter Fort WKU. De historische plek biedt werk aan mensen die dat niet zo gemakkelijk verwerven. Zij zorgen voor het fort, en het fort geeft hun trots en zinvol werk terug. Zij geven aan het fort een hedendaagse betekenis, ze wekken het in zekere zin tot leven. Voor sommigen van hen werkt het zelfs als een springplank om de overstap te maken naar de 'reguliere' arbeidsmarkt. Het effect reikt echter nog verder. Ook de omliggende buurt wordt nadrukkelijk betrokken bij de activiteiten in en rondom het fort. Het erfgoed draagt zo bij aan een sterkere lokale gemeenschap.

Zoeken en uitproberen

De afgelopen jaren heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed samen met het erfgoedveld onderzocht wat het Verdrag van Faro betekent voor Nederland. Onderdeel daarvan was het verzamelen van voorbeelden van het gebruik van erfgoed in het sociaal domein.

- Vanuit de stichting Feest van Herkenning bezoeken vrijwilligers ouderen met beginnende dementie met een themakoffer vol oude gebruiksvoorwerpen uit Zeeuwse musea. Ze prikkelen de ouderen herinneringen op te halen en verhalen te vertellen.
- In haar expositie *Vertel me alles* bracht kunstenaar Negin Zendegani verhalen samen van ouderen die tijdens de Tweede Wereldoorlog uit Arnhem moesten vluchten en mensen die recent een oorlogssituatie in hun thuisland zijn ontvlucht. Naast de trauma's zijn er vaak slechts de herinneringen die ze aan de oorlog hebben overgehouden. Het delen daarvan ondersteunt en heelt.
- Ambacht Noordwolde blaast het rietvlechtverleden van de streek nieuw leven in door het ambacht door te geven aan jonge mensen die langdurig in een uitkeringssituatie zitten of licht verstandelijk beperkt zijn. Het Nationaal Vlechtmuseum is erbij betrokken en verder iedereen in Noordwolde die geïnteresseerd is. Het project versterkt de gemeenschap.

Grondstof voor participatie

Het zijn voorbeelden waarbij erfgoed tot leven komt en de grondstof vormt voor participatie, activering, verhalen of gemeenschapsvormen – allemaal doelstellingen waarmee sociaal werkers in de weer zijn. Toch is het een terrein dat nog ontgonnen moet worden. Het gebruiken van erfgoed, het op zoek gaan naar verhalen, deze met elkaar delen, is iets wat in het register van welzijnswerkers of sociaal werkers een plek moet krijgen.

Neem *Welzijn op recept* als voorbeeld. Dat is een succesvolle en zich nog steeds uitbreidende interventie. In plaats van steeds opnieuw met somatische klachten bij de huisarts te komen, wordt met deze interventie gepoogd om samen met een sociaal werker / welzijnswerker activiteiten te ontwikkelen die positief bijdragen aan het welbevinden. Erfgoedactiviteiten zijn, zo leert de ervaring, daarvoor heel geschikt, maar zijn in het aanbod van *Welzijn op recept* nog niet echt opgenomen.

Het verzamelen van verhalen en het verder brengen van tradities en gebruiken – vormen van erfgoedbeoefening – kunnen prima gekoppeld worden aan sociaal-maatschappelijk werk. Maar dan moeten professionals in het sociaal domein er wel gevoel voor ontwikkelen. Het kan op tal van manieren hun werk verrijken. Gemeenten organiseren bijvoorbeeld hun sociale dienstverlening steeds meer via sociale wijkteams in gebieden, in buurten en wijken. Dat zijn doorgaans gebieden met een geschiedenis, waar bewoners zelf hun 'plekken van betekenis' kunnen aanwijzen. Stadsarchieven kunnen daarvoor materiaal leveren. Verhalen kunnen verzameld worden. Dat kan functioneel zijn om mensen in buurten tot elkaar te brengen, het creëert gemeenschappelijkheid. Actief omgaan met erfgoed kan dan gaan werken als zuurstof voor *community building*.

Op weg naar Faro

Zo kan het sociaal domein het erfgoeddomein binnentreden. Maar om die entree te stimuleren, is het ook nodig dat de erfgoedwereld het sociaal domein opzoekt en uitdaagt. Dat is precies wat het Verdrag van Faro voor ogen heeft. Voor Nederland is dat vertaald in de Faro Uitvoeringsagenda, waarvoor ook financiering beschikbaar is gekomen. De verwachting is dat Nederland het Faro-verdrag in het voorjaar van 2024 definitief zal ondertekenen. Dat zal nog nadrukkelijker een impuls geven om erfgoedkennis actief naar buiten te brengen en via kennisoverdracht en het oprichten van lerende netwerken ook sociaal professionals de erfgoedwereld in te trekken. Het Faro-team van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed roept mensen die betrokken zijn bij het sociaal domein op zich met de Faro Uitvoeringsagenda te gaan bemoeien en daadwerkelijk mee te doen.

Jeroen Overweel is programmamedewerker Faro-team van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Meer informatie via faro.cultureelerfgoed.nl of faro@cultureelerfgoed.nl. Samen met de Canon sociaal werk organiseert de Rijksdienst een symposium over de relatie tussen erfgoed en sociaal domein.

NOOT * Meer hierover in: Simons, Wilma, 'Samen maatschappij zijn'. *De sociale waarde van erfgoedparticipatie*, www.cultureelerfgoed.nl/publicaties

Vlaamse ervaringen

Celien Stevens, verbonden aan KADOC-KU Leuven (Documentatie- en onderzoekscentrum voor cultuur, religie en samenleving), vertelt over de ervaringen in Vlaanderen, waar vanaf 2021 met behulp van Faro-subsidies nauw is samengewerkt tussen museum en wetenschap, onder meer door het opzetten van zes proeftuinen, die op Faro-leest geschroeid werden.

Inmiddels is de eerste fase van deze Vlaamse aanpak voorbij, kunnen er conclusies getrokken worden en wordt er een landelijk dienstverleningscentrum tot stand gebracht om de ontwikkeling met betrekking tot erfgoed & zorg verder te brengen. We volgen haar verhaal aan de hand van haar powerpoint-presentatie. Deze kan je [via deze link](#) in beeld krijgen.

Slide 1 – Zorgzaam erfgoed

In 2021 werden er door de Vlaamse Overheid subsidies toegekend voor het erfgoedproject **Zorgzaam (met) Erfgoed**, een initiatief van Museum Dr. Guislain (Gent) en KADOC-KU Leuven (Leuven). Vanaf oktober van dat jaar zijn we officieel van start gegaan met de uitwerking hiervan en hebben het met succes kunnen beëindigen in december 2023. Al betekende dit niet het einde van de inhoudelijke werking dat centraal stond in het project, maar daarover later meer.

Slide 2 - Samenwerking tussen archief en museum

- KADOC-KU Leuven
- Museum Dr. Guislain

→ Twee medewerkers

toelichting

Zoals ik net al liet vallen, was dit project een initiatief en dus ook een samenwerking van twee verschillende organisaties. Enerzijds **Museum Dr. Guislain**, een museum over de geschiedenis van psychiatrie in Gent, die ook een eigen werking hebben rond welzijnsgericht erfgoed- en cultuurwerk. Anderzijds **KADOC-KU Leuven**, een documentatie- en onderzoekscentrum voor alles wat op het snijvlak ligt tussen religie, cultuur en samenleving. In de Vlaamse context hoort het thema 'zorg' daar vaak zeker ook bij.

Ikzelf werd vanuit KADOC aangesteld als projectmedewerker voor **Zorgzaam (met) Erfgoed**, en dan was er nog collega Diederick Nuyttens als medewerker vanuit Museum Dr. Guislain.

Slide 3 - Dubbel Doel

- Zorg voor erfgoed
- Erfgoed voor zorg

toelichting

De samenwerking tussen KADOC en Museum dr. Guislain weerspiegelt het **dubbel doel** van het project Zorgzaam (met) Erfgoed:

- Advies verlenen over hoe je als niet-cultureelerfgoed instelling kan zorgdragen voor je eigen collectie, en hoe of onder welke voorwaarden die bijvoorbeeld kunnen worden ontsloten voor onderzoek.
- Ook de zorg- en welzijnsorganisaties sensibiliseren over welke waarde dat erfgoed voor hun persoonlijk kan hebben; hoe het de eigen identiteit kan versterken of hoe het zelf binnen de eigen werking kunnen inzetten.

Slide 4 - ZORGZAAM (MET) ERFGOED

- Coördinatie: KADOC-KU Leuven en Museum Dr. Guislain
- Breed aantal **partners** in stuur- en klankbordgroepen (erfgoed, zorg, onderzoek, onderwijs)
- Over **divers erfgoed** (archief, objecten, publicaties, immaterieel)
- **Timing:** 2021-2023
- **3 fasen:**
 - I. Identificatie (2021-2022)
 - II. Kennis- en expertiseopbouw (2021-2023)
 - III. Kennis- en expertisedeling (najaar 2023)

toelichting

Deze slide is gedeeltelijk herhaling van wat ik zonet al verteld heb.

Naast de hoofdpartners **KADOC** en **Museum Dr. Guislain** hebben we steeds ook samengewerkt en advies gekregen van een breed aantal partners uit diverse sectoren uit het veld van erfgoed, zorg, onderzoek en onderwijs (hoger onderwijs).

Tijdens het project hebben we per traject steeds gewerkt rond **verschillende vormen van erfgoed** om een zo breed mogelijke expertise te kunnen opdoen.

Het project was opgedeeld in **drie fasen**:

1. Identificatiefase in het eerste project: opsporen en in kaart brengen van erfgoedcollecties rond zorg en welzijn, alsook in kaart brengen van de noden van het veld.
2. Kennis- en expertiseopbouw is verdeeld over de eerste twee projectfasen met de uitwerking van zes proeftuinen in samenwerking met verschillende zorg- en welzijnsorganisaties om het veld beter te begrijpen (noden, uitdagingen, potentieel).

3. Een laatste fase om de opgedane kennis en expertise te bundelen in een draaiboek en dit te bespreken en te finaliseren samen met verschillende partners uit de erfgoed-, zorg-, onderzoeks- en onderwijswereld.

Slide 5: FASE 1: identificatie

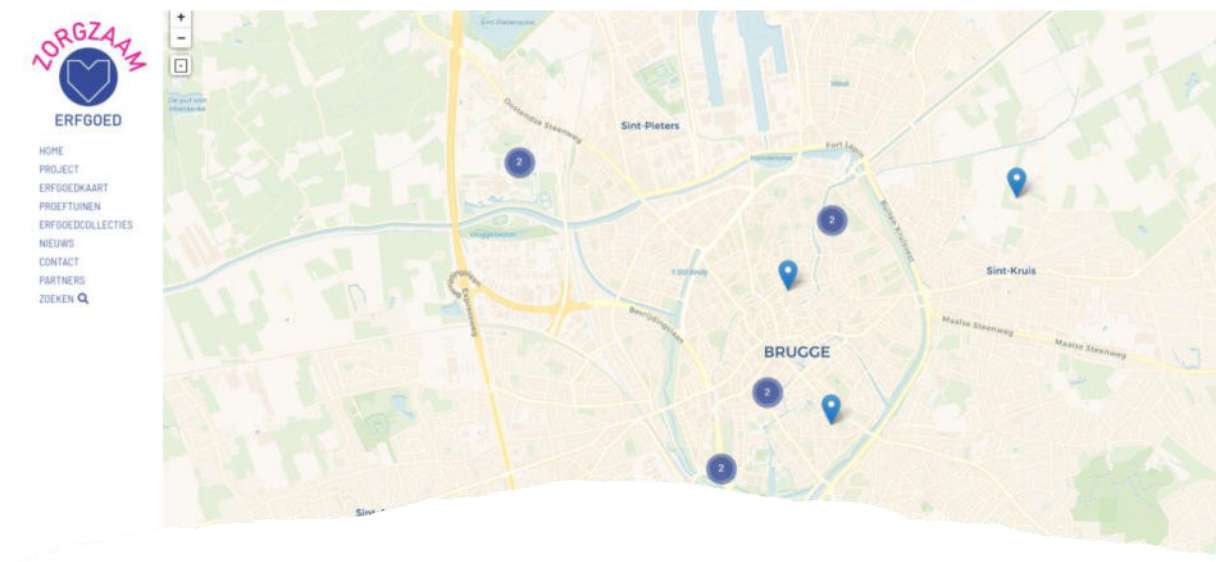
De eerste fase van het project bestond erin om **erfgoedcollecties rond en van 'zorg' op te sporen in de vier pilootregio's**.

Dit deden we aan de hand van geregistreerde collecties, terug te vinden via onder andere publicaties en databanken.

We stuurden daarnaast ook een enquête uit naar een 200-tal zorgorganisaties om "nieuwe" collecties op het spoor te komen, en we polsten daarbij ook al wat naar de noden die zij hadden.

In totaal hebben we nu zo'n **65 collecties** kunnen toevoegen aan onze erfgoedkaart, te bekijken op de website www.zorgerfgoed.be.

Het is de bedoeling om de komende jaren deze **screening verder uit te breiden** over heel Vlaanderen. Dat zullen we stelselmatig doen door ons jaarlijks te focussen op een andere provincie. We willen daarbij nauw samenwerken met lokale spelers op vlak van erfgoed (zoals erfgoedcellen) en ook zorg. We zoeken nog naar een betere manier om zoveel mogelijk mensen en organisaties te bereiken. Zodat we op een meer diepgaande manier de collecties en hun inhoud in kaart kunnen brengen, en ook heel belangrijk, de noden die bewarende instanties hebben.

www.zorgerfgoed.be

Slide 6 - FASE 1: Enkele conclusies

- Veel "**verborgen erfgoed**" in zorg- en welzijnsorganisaties
- Nood aan een groter **erfgoedbewustzijn** in de zorgsector

- Waarde van hun collecties
- Informeren over (wettelijke) mogelijkheden en beperkingen (bijv. bewaartermijnen en privacy)
 - Historisch erfgoed versus *het erfgoed van morgen*
- Nood aan **handvaten** en een duidelijker kader voor bewaring en ontsluiting
- Nood aan **ondersteuning**

toelichting

Uit deze eerste verkenning van het veld hebben we kunnen concluderen dat er **veel waardevol erfgoed verborgen zit in zorg- en welzijnsorganisaties**, waarvan weinig mensen het bestaan kennen.

De mensen uit de **zorg** zelf zijn zich **vaak** ook **niet** volledig **bewust van de waarde** van hun collecties. Vaak is het wat overbodig papier dat ergens op zolder of in de kelder wordt bewaard.

De zorgsector is vaak ook **niet voldoende op de hoogte over de mogelijkheden tot bewaring**, of dat nu gaat om bewaring in situ of herbestemming van hun collecties. Vaak gaan hier ook wettelijke kwesties mee gemoeid aangezien het gaat om privacygevoelig materiaal. Hier wordt dan ook bijzonder voorzichtig mee omgesprongen, en roept vragen op of het materiaal wel bewaard mag blijven (GDPR stelt namelijk 30, nu 50, jaar als verplichte bewaartermijn).

Soms is het bewustzijn er in de sector wel dat het erfgoed uit de verre 19de-eeuw waardevol is, bijvoorbeeld stichtingsdocumenten en de eerste inschrijvingsregisters. Er wordt nog te weinig stilgestaan bij het erfgoed dat vandaag gemaakt wordt.

De zorgsector heeft ook een duidelijke **nood aan handvaten** of kader over hoe om te gaan met hun erfgoed, bijvoorbeeld op vlak van bewaring, selectie, ontsluiting e.d.

En als gevolgd daarvan ook extra **ondersteuning** om dit ten uitvoer te brengen (financieel of werkrachten).

Slide 7 - FASE II: Kennis- en expertiseopbouw

6 proeftuinen met tweeledig doel (zorg voor erfgoed – erfgoed voor zorg)

- Proeftuin 1: Collectie Beeldende Therapie van **UPC KU Leuven** (campus Kortenberg) - *psychiatrische zorg*
- Proeftuin 2: Iedereen Archivaris in Dienstverleningscentrum **de Triangel** (Lievegem) – *zorg voor mensen met een beperking*
- Proeftuin 3: Zorgverhalen en participatie in het **Hof Bladelin** (Brugge) – *ouderenzorg*
- Proeftuin 4: Privacygevoelig erfgoed van een fusie-instelling met **Asster** (Sint-Truiden) – *psychiatrische zorg*
- Proeftuin 5: Kind, gezin en immateriële cultuur i.s.m. **Kind en Gezin** (Antwerpen) – *kindzorg*
- Proeftuin 6: Erfgoed en nazorg in de jeugdhulp i.s.m. Gemeenschapsinstelling **De Zande** (Ruiselede, Wingene, Beernem) – *bijzondere jeugdzorg*

toelichting

De fase rond kennis- expertiseopbouw bestond uit de uitwerking van **6 proeftuinen** met aandacht voor diversiteit van de zorgfunctie en erfgoedcollecties.

Elke proeftuin heeft een **tweeledig doel**: de partner bijstaan in het duurzaam bewaren van hun erfgoedcollecties, alsook de inzetbaarheid van dat erfgoed binnen de eigen organisatie of de mogelijkheden tot uitwerking van een presentatie voor het breder publiek.

We vertrekken steeds vanuit de erfgoedcollecties zelf en bekijken dan de mogelijkheden van de bewarende zorgorganisatie en het doelpubliek voor het participatief traject.

Slide 8: **ZORG VOOR ERFGOED**. Algemeen

I **Behoud en beheer**

- In kaart brengen van het erfgoed
- Collectiebeschrijving
- Aanzet voor registratie / inventarisatie
- Opschonen en verpakken
- Advies over inrichten van een archiefruimte OF mogelijkheden tot herbestemming
- Borgen van immaterieel erfgoed
- Advies over privacywetgeving en bewaartermijnen > implicaties voor ontsluiting

II **Vrijwilligerswerking**

- Opleiding voorzien (!)

Voor het aspect 'zorg voor erfgoed' staan we de organisaties dus bij in het correcte behoud en beheer van hun collecties, met aandacht voor verderzetting van deze gemaakte stappen in de toekomst door bijvoorbeeld een zoektocht naar vrijwilligers en het voorzien van een opleiding.

Slide 9 - **ZORG VOOR ERFGOED**. Enkele conclusies

Uitdagingen

- Grote diversiteit aan instituten/organisaties en erfgoedcollecties
- Bedreigd door gebrek aan aandacht, expertise en recente fusie- en reorganisatiebewegingen
- "Roeien met de riemen die er zijn"
- Kennis van/over het erfgoed is bedreigd

Noden

- Sensibilisering
- Middelen en mensen
- Opslagruimte of mogelijkheden tot herbestemming
- Concrete richtlijnen rond behoud en beheer, mogelijkheden tot ontsluiting en privacy

Veel **potentieel** voor o.a. onderzoek, (inclusieve) projecten, enz.

→ Intersectorale uitwisseling/samenwerking moet aangemoedigd worden, want dit biedt kansen !

toelichting

Op basis van de ervaringen uit de proeftuinen konden we al een aantal eerste conclusies trekken:

Een aantal **uitdagingen** kunnen zijn:

- De grote diversiteit aan instituten/organisaties en erfgoedcollecties vraagt kennis van verschillende domeinen. Het is nodig om je steeds opnieuw in te werken in de context/geschiedenis van de verschillende organisaties en/of hun zorgfunctie. Ook de diversiteit aan collecties vraagt steeds een specifieke aanpak.
- De collecties zijn bovendien vaak bedreigd door een gebrek aan aandacht en expertise in de zorgsector wat betreft omgaan met erfgoed, en ook recente fusie- en reorganisatiebewegingen zorgen ervoor dat er wel eens iets in de container belandt.
- Niet elke organisatie heeft daarnaast ook evenveel middelen te besteden aan hun erfgoed. Erfgoedwerking behoort niet tot de kerntaken van een zorgorganisatie, en vaak hebben zij hier dus ook geen middelen voor. Ook binnen het project moeten we daar rekening mee houden en vaak “roeien met de riemen die er zijn”.
- De kennis van of over het erfgoed is vaak beperkt of bedreigd. Meestal zit de kennis over een collectie bij slechts enkele werknemers, of vervelender nog, bij enkele oud-werknemers en weet niemand in de organisatie nog waar het vandaan komt of hoe het ontstaan is. Dit kan de beschrijving en inventarisatie van een collectie bemoeilijken.

We merken ook **verschillende noden** op in het veld:

- Nood aan sensibilisering, bewustwording in de sector over de waarde en mogelijkheden van hun erfgoedcollecties. Maar ook sensibilisering over het erfgoed dat ze vandaag aan het maken zijn.
- Middelen en mensen om zich te ontfemen over hun collecties. Daar kunnen wij vanuit het project jammer genoeg geen garantie op bieden. Wat we wel kunnen doen is hen helpen bij het zoeken van vrijwilligers of hen doorverwijzen naar lokale erfgoedspelers die hen hierbij kunnen helpen.
- Vaak is er geen deftige opslagruimte voor hun collecties. Meestal zijn we dan ook aan het werk op zolder of in de kelder, waar ze dan nog een plaatsje vonden om het onder te brengen. Misschien kan er ook geen ruimte zijn binnen de organisatie, of is die niet veilig genoeg, en dan kan gekeken worden naar mogelijkheden tot herbestemming. Zelf weten ze dan niet meteen hun weg te vinden naar de juiste partners.
- Indien de organisaties zelf kunnen instaan voor de bewaring van hun collectie ontbreekt het aan toegankelijke en centraal raadpleegbare richtlijnen rond behoud en beheer, mogelijkheden tot ontsluiting voor onderzoek én implicaties op vlak van privacy. Het privacygegeven wekt heel veel vragen op: mogen we dit wel nog bewaren? Hoe moeten het veilig bewaren? Wie heeft er intern toegang toe? Wie mag het komen raadplegen en wat zijn de voorwaarden?

Door aan de slag te gaan met de diverse collecties binnen de proeftuinen wordt het potentieel voor onder andere onderzoek en allerhande (inclusieve) projecten almaar meer duidelijk. Het biedt volgens ons ook veel mogelijkheden om er intersectoraal mee aan de slag te gaan.

Slide 10 - ERFGOED VOOR ZORG. Algemeen

- Actualiseren van het erfgoed: bewustwording van het belang en potentieel van erfgoed/ inschrijven in het grotere verhaal
- Activiteiten vertrekken vanuit het erfgoed en op maat van de deelnemers
- *Empowering* (succeservaring) en identiteitsvormend

toelichting

Binnen het luik 'erfgoed voor zorg' bekeken we de mogelijkheden om **aan de slag te gaan met het ter plaatse bewaard erfgoed** in de zorgorganisaties zelf en daarbij zo veel mogelijk personeel, bewoners, cliënten en/of patiënten te betrekken. Deze activiteiten of workshops waren er steeds op gericht om een **grotere bewustwording** teweeg te brengen van het belang en potentieel van het eigen verhalen en erfgoed binnen de organisaties, en daarbij ook een **succeservaring** te creëren voor de deelnemers. Dit kon zich uiten op verschillende manieren:

- Zo werkten we rond reminiscentie en het ophalen van herinneringen met ouderen;
 - Leerden we enkele bewoners van een voorziening voor mensen met een beperking aan archivering te doen;
 - Gaven we (amateur-)kunstenaars een platform om op een creatieve en artistieke manier aan de slag te gaan rond (de eigen) mentale gezondheid en dit ook te delen met de buitenwereld via een tentoonstelling;
 - Deden we enkele jongeren uit een gesloten jeugdinstelling kennismaken met analoge fotografie;
- Enz.

Het "eigen" erfgoed vormde steeds het uitgangspunt van de verschillende workshops of sessies.

Slide 11 - ERFGOED VOOR ZORG. Conclusies

- Maatwerk en flexibiliteit zijn aangewezen
- Neem je tijd!
- Engagement vanuit de zorg- en cultuursector nodig voor een succesverhaal. Idee van het werk voor de zorgsector verlichten door interventies vanuit cultuur gaat niet altijd op
- Cultuur voor welzijn: potentieel om sociaal welzijn te verbeteren → denk kwalitatief, niet in kwantiteit

toelichting

Wanneer je aan de slag gaat met dergelijke projecten zijn **maatwerk en flexibiliteit** steeds aangewezen. Je vertrekt uiteraard wel vanuit een bepaalde opzet of idee, maar het is zeer belangrijk om steeds de wensen en mogelijkheden van je doelpubliek mee te nemen in het traject en het daar ook gaandeweg naar aan te passen. Idealiter neem je hun visies al mee in de uitwerking van het project zelf – maar vaak is dat omwille van praktische redenen niet haalbaar (denk aan financiering).

Wat we zeker ook hebben geleerd, is dat het enorm belangrijk is om voldoende **tijd** te nemen om dergelijke projecten uit te werken. Werken met bepaalde kwetsbare groepen vraagt namelijk vertrouwen. Deelnemers willen weten wat je bedoelingen zijn, en soms kunnen er ook gevoelige thema's aan bod komen wanneer we het over thema's binnen 'zorg' hebben.

Bij het aangaan van een **samenwerking tussen de zorg- en cultuursector is een wederzijds engagement absoluut nodig**. Beide partijen zullen tijd en middelen moeten investeren om dergelijke projecten tot een goed einde te brengen. Soms gaat het idee op dat we vanuit de cultuursector bepaalde taken uit de zorg kunnen verlichten door activiteiten e.d. te introduceren, maar vaak is het tegendeel waar. Dat neemt natuurlijk niet weg dat er voor hen geen meerwaarde kan inzitten. Die bewustwording is er heel vaak wel. Maar om de projecten te realiseren is er steun en inzet nodig.

Culturele activiteiten inzetten voor het bevorderen van welzijn heeft vooral het potentieel om het **sociaal welzijn te verbeteren** van deelnemers, zoals het faciliteren van sociaal contact, mensen in verbinding stellen met hun omgeving, de gemeenschap, het verleden,..., hen iets bijleren, hen een platform te geven, te sterken in hun zelfvertrouwen, enz. Denk hierbij **vooral kwalitatief** en niet in kwantiteit. Hiermee bedoel ik ook dat je dergelijke zaken niet zal kunnen “verbeteren” bij iedereen waarmee je samenwerkt, maar daarom hoeft die ene persoon die er wel baat bij had niet in betekenis te verliezen.

Slide 12 - FASE III: Kennis- en expertisedeling

Fase 3 rond **kennis- en expertisedeling** stond op de agenda voor het najaar van 2023.

We werkten aan de realisatie van een draaiboek met allerlei good practices rond de zorg voor het erfgoed én de inzetbaarheid van het erfgoed voor zorg en welzijn.

Deze *tools* zijn intussen te raadplegen op onze website.

Enkele van deze conclusies en resultaten hebben we ook besproken tijdens een brede ontmoetingsdag voor diverse sectoren (erfgoed, zorg, onderzoek, onderwijs) op 30 november van vorig jaar. Daarmee konden we het project ‘Zorgzaam (met) Erfgoed’ afronden.

Ik probeerde op deze en de volgende slide enkele meerwaarden op te sommen van een samenwerking tussen de welzijnssector en de erfgoed- of cultuursector. Ik ben ervan overtuigd dat we nog tot meer punten zouden kunnen komen bij een meer uitgebreide denkoefening.

Slide 13 - Slide 14 – Meerwaarden van samenwerking (1)

- Het maatschappelijk belang van erfgoed wordt meer onderstreept (sociaal, betrekken van gemeenschappen,...);
- Positieve invloed op het *stoffige* en statische imago van erfgoed;
- Aandacht voor erfgoed kan identiteitsvormend werken voor zorg- en welzijnsorganisaties (bewust worden van het eigen verleden en evoluties);
- Erfgoed kan *empowerend* werken voor individuen (identiteit, samenhang, educatief,...) en organisaties, cf. *disability* verenigingen in Vlaanderen;
-

Slide 14 – Meerwaarden van samenwerking (2)

- Vanuit de erfgoedsector kunnen we enkele nodige richtlijnen en handvaten uitreiken aan de zorg- en welzijnssector inzake archiefbeheer en privacywetgeving. In Vlaanderen is er hiervoor geen duidelijk kader noch middelen voor de zorgsector;

- Een werking organiseren rond het erfgoed / verleden van een welzijnsorganisatie kan ervoor zorgen dat zij zelf beter de weg vinden naar hun verleden (én het ook gaan inzetten), als ook dat ze vragen van externen beter kunnen faciliteren (onderzoekers, patiënten en familie,...);
- Aan de slag gaan met het erfgoed (bijv. via creatieve workshops) opent deuren voor nieuwe invullingen / ideeën voor dagbesteding of bepaalde therapievormen. Erfgoed kan (moeilijke) gesprekken openen, een aanzet geven om een nieuwe vaardigheid te leren,...;
- Faciliteren van vrijwilligerswerking om bepaalde hiaten op te vullen;
- ...

Slide 15 - **TOON** - Landelijke Dienstverlenende Rol voor Erfgoed, Zorg & Welzijn

Erfgoedproject is uitgerold in een landelijke dienstverlening met structurele subsidies van de Vlaamse Overheid van 2024 t.e.m. 2028.

Lancering van nieuwe website en andere communicatiekanalen zoals sociale media en een nieuwsbrief volgen normaliter in het najaar van 2024. De naam waarmee we verder gaan is:

TOON - Landelijke Dienstverlenende Rol voor Erfgoed, Zorg & Welzijn

Contactgegevens

<https://zorgerfgoed.be/page/home>
<https://www.museumdrguislain.be/>
<https://kadoc.kuleuven.be/>

Celien Stevens <celien.stevens@kuleuven.be>

Zie folder op de volgende pagina van de toekomstige dienstverlening =>

Erfgoed van en voor Zorg & Welzijn

Dienstverlening op maat

Erfgoed van zorg en welzijn in Vlaanderen en Brussel heeft vele gezichten, is vaak bedreigd of gaat verloren. Nochtans vertelt het verhalen van groot maatschappelijk belang: hoe zorg en samenleving doorheen de tijd evolueerden, hoe de patiënt geleidelijk een stem kreeg

Dit erfgoed biedt ook kansen, zeker ook voor zorg en welzijn vandaag. Welzijnsgerichte erfgoedwerking is zowel een meerwaarde voor de deelnemers als voor de dagelijkse werking in de zorg- en welzijnspraktijk. Er is interesse; er zijn initiatieven, maar die zijn vooral projectmatig en weinig duurzaam.

De Vlaamse Regering erkent het maatschappelijk belang en de vele noden en heeft ook oog voor de kansen in de toekomst. Ze stelt middelen uit het erfgoeddecreet ter beschikking in de vorm van een nieuwe dienstverlenende rol die focust op het diverse zorg- en welzijnserfgoed in Vlaanderen.

Als Museum Dr. Guislain en KADOC-KU Leuven zetten we onze schouders onder dit nieuwe initiatief. Vanuit onze expertise als museum en archief slaan we de handen in elkaar om het zorg- en welzijnserfgoed in Vlaanderen en

EEN PATIËNTENARCHIEF, ONAANGEROERD
SINDS 1932...
EEN APOTHEKERSCOLLECTIE UIT 1863...
EEN GLASPLATENCOLLECTIE OVER BIJZONDERE
JEUGDZORG...
EEN UNIEKE MEDISCHE BOEKENVERZAMELING
ZONDER BEWAARGARANTIES...

Kennisplatform

We zijn ook een ontmoetingsplaats voor erfgoed, zorg- en welzijn, onderwijs en onderzoek. Samen met het Lerend Netwerk Erfgoed en Welzijn bouwen we kennis op over erfgoedcollecties en erfgoedwerkingen. We delen 'goede praktijken', toetsen internationale expertise en gaan met partners uit die sectoren aan de slag.

Sensibiliseren & toepassen

We sensibiliseren beleidsmakers en overheden over de waarde en het potentieel van hun erfgoed. We gaan de uitdaging aan om de meerwaarde van een welzijnsgerichte erfgoedwerking in de zorg- en welzijnssector, maar ook in opleiding en onderwijs bekend te maken én toe te passen. We ontwikkelen de voorwaarden voor het duurzaam bewaren van erfgoedcollecties als waardevolle bronnen voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek.

Brussel in kaart te brengen en er een gedragen en innovatieve werking rond uit te bouwen. We doen dit binnen een nieuwe organisatie, met een dagelijks bestuur en een ledencomité die participatief zijn samengesteld, vanuit de gemeenschap van geïnteresseerden en belanghebbenden.

Dienstverlening en integrale erfgoedzorg

U kan bij de nieuwe dienst terecht met al uw vragen over het erfgoed van zorg en welzijn in zijn vele gedaantes: archieven, beeld en geluid, objecten, creatieve collecties. Het team is een hulplijn voor uw erfgoedcollecties in nood en zoekt samen met u naar oplossingen.

Erfgoed voor zorg en welzijn

We bekijken samen met u wat uw erfgoed voor uw eigen werking kan betekenen. Op welke manier kan het archief op de werkvloer worden ingezet om het welzijn van zowel zorgverstrekkers als zorgontvangers te bevorderen?

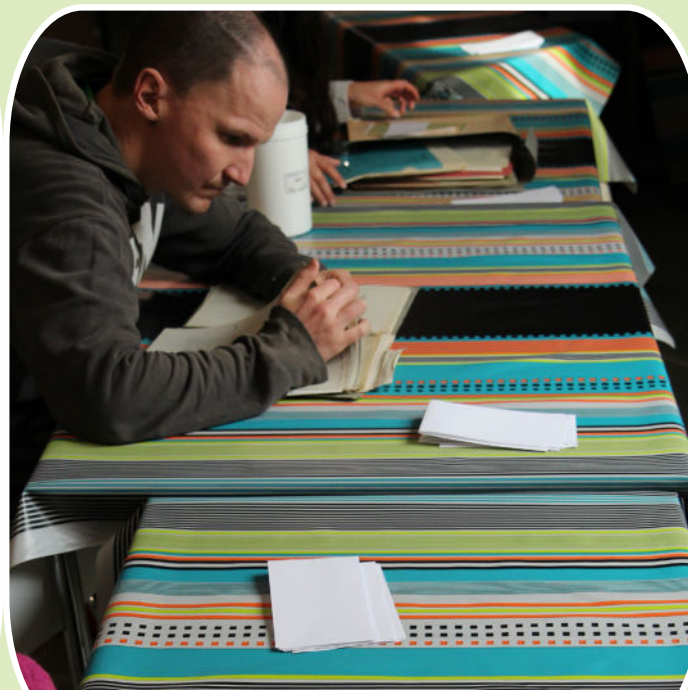
Voelt u zich aangesproken of heeft u **interesse**?
Wenst u op de hoogte te blijven van onze **activiteiten**?
Wenst u nauw betrokken te worden bij onze **werking**?
Wenst u **lid** te worden van het ledencomité?
Heeft U **vragen** of **suggesties** rond erfgoed van zorg en welzijn?

Stuur dan een bericht naar Celien Stevens of Diederick Nuytens: info@zorgerfgoed.be
of volg onze activiteiten via onze website: <https://zorgerfgoed.be>

KU LEUVEN

KADOC

Museum
Dr. Guislain
Gent

#1 BUURTWERK & GEMEENSCHAPSVORMING

Het centrale begrip is 'plekken van betekenis', daar gingen eigenlijk alle vier de presentaties over: een zwembad, joods erfgoed en buurten in Leiden en Zaanstad. Welke plekken en symbolieken doen ertoe als het gaat om gemeenschapsvorming en wijkontwikkeling? Bekijk de wijk historisch van binnenuit. Luister naar de verhalen die bewoners te vertellen hebben.

De betekenis van die plekken voor mensen moet je in kaart brengen via de bewoners en gebruikers. En vooral moeten we werken aan het eigenaarschap van hen voor die plekken en breder de grip op hun leefomgeving. Wijken en buurten zijn als fysieke, bedachte en geleefde ruimten cultureel-historische gezien plekken van diversiteit, identificatie, verbondenheid en plaatsgebondenheid. Daarin spelen gebouwen zoals kerken, scholen en buurthuizen en zelfs paden, parken en een fontein - de beleefde buitenruimte – als erfgoed een belangrijke rol.

Drie methoden die langs kwamen in de presentaties zijn:

- de ABCD-methode
- buurtbiografieën en levende plattegronden maken waar zichtbaar wordt hoe bewoners de openbare ruimte gebruiken en waarderen.
- oral history
- kerngroepen bouwen als ogen en orde in buurt, stad en regio en via hen de kring weer vergroten.

Door je te begeven in de wereld van de buurtbewoners en hun geschiedenis en verhalen, zeg maar wortelstelsel van buurt en wijk, kom je uit op een dynamisch erfgoedbegrip. Bewoners waarderen dingen die erfgoedprofessionals niet altijd op hun netvlies hebben en die ook veel actueler zijn dan de historiserende erfgoedverhalen. Dat betekent niet dat de historische verhalen er minder toe doen. Die blijken erg belangrijk om bewoners en in het bijzonder de jongeren een nieuw gevoel van trots en identiteit te geven. Voorbeelden: de kennis over de macht van de Hanzesteden en het verbinden van het verhaal van van Gogh met de geschiedenis van de veenkoloniën.

Wat je feitelijk in kaart brengt zijn de diverse waarden die in buurten de moeite waard zijn om te koesteren en ook de kansen die buurten te bieden hebben. Dit kunnen historische, object, gebruikers en samenhangende waarden zijn. De vraag is dan wel waar en hoe die waarden dan worden verankerd. In Leiden wordt gepoogd door de opbrengst van wat bewoners in kaart is gebracht te laten landen in het omgevingsplan voor dat gebied.

Erfgoed kan een mooie bemiddelaar zijn tussen het sociaal domein en het ruimtelijke domein. Je ziet ook dat professionals uit de erfgoedwereld: (architectuurhistorici, erfgoed specialisten en ontwerpers) die rol op zich nemen een soort opbouwwerker worden. Drie van de vier inleiders zeiden zo iets over zichzelf. De vraag hierbij is wel of deze ruime taakopvatting – dynamisch erfgoed - niet wringt of gaat wringen met de missie, visie en taak van het sociaal werk. Hoe dan ook we hebben sowieso ondersteunende structuren en grenswerkers nodig in de tussenruimte van verschillende systeemwerelden: ruimtelijke ordening, sociaal domein, leefwereld van bewoners en erfgoedwereld.

Een niet onbelangrijke rol vervullen corporaties met hun woningbezit. Die zijn essentieel bij het leggen van die verbindingen maar laten het nog vaak afweten ook omdat daar intern de kloof net zo groot is tussen de sociale werkers en de vastgoedmensen als bij de gemeenten.

Opgetekend door Frans Soeterbroek, aangevuld door Toby Witte

#2 STORYTELLING & ORAL HISTORY

Inleidingen van:

- **Linda Malherbe** - [Verhalenhuis Belvédère Rotterdam](#);
- **Anton van Rensen** - [Historytelling](#)
- **Minka Bos** - [In mijn buurt - leren door ontmoeting](#)

Linda Malherbe

Lees [hier](#) meer over het ontstaan van het Verhalenhuis Belvédère Rotterdam.

Verhalenhuis Belvédère is een collectief van nieuwe (erfgoed)makers dat met hedendaagse vertelkunst bouwt aan een meer verbonden stad. Wie mensen en gemeenschappen zijn en wat ze beleven of beleefd hebben vormt de basis voor persoonlijke verhalen, die in verschillende (kunst)vormen worden verteld.

Verhalenhuis Belvédère wil door middel van kunst, cultuur en (persoonlijke) verhalen zo veel mogelijk mensen met elkaar en met de stad verbinden. We maken mensen, gemeenschappen en de veranderende stad zichtbaar voor elkaar en voor een breed publiek en dragen zo bij aan de culturele en maatschappelijke ontwikkeling van de stad.

De verhalen presenteren we in de vorm van (foto)tentoonstellingen, (luister)voorstellingen, (stads)ontdekkingstochten, inspiratieprogramma's, publicaties, evenementen én eet- en ontmoetprogramma's zoals de Volkskeuken. De vorm is telkens anders, de werkwijze hetzelfde: gastvrij, positief, persoonlijk en inspirerend. Op locatie én op de thuisbasis.

DOEL: Het geluk¹ van mensen bevorderen, en zo werken aan een meer betrokken stad en samenleving

Er zijn een aantal programmalijnen waar alle activiteiten binnen passen:

- **Volkskeuken** (PROEVEN)
- **Tours** (WANDELEN)
- **Luistervoorstellingen (podcasts/oral history)** (LUISTEREN)
- **Tentoonstellingen** (KIJKEN)
- **VerhalenDepot** (BELEVEN)
- **Evenementen** (BELEVEN)

¹ De twee belangrijkste bronnen die (langdurig) geluk bevorderen (Lyubomirsky 2007 / Desmet, TU Delft) :

- je talent / krachten ontwikkelen en inzetten voor een groter doel dan jezelf
- betekenis hebben, so

Het Verhalenhuis Belvedere maakt het belang van verhalen vertellen duidelijk. Verhalen vertellen verbindt, biedt troost, biedt gezelligheid, biedt begrip. Het gaat ook over verhalen die betrekking hebben op grotere thema's waar verschillende groepen ervaring mee hebben.

Linda ziet oral history als een aanvulling op geschreven geschiedenis.

Anton van Rensen

Zelfstandig historicus Anton van Rensen vertelt over het belang van het bewaren van archieven. Het is in zijn ogen een ethische verplichting om verhalen van cliënten te bewaren.

Ter snel worden dossiers weggegooid, simpel omdat ze in de weg staan en niemand er het belang van inziet. Maar die vernietiging ontnemt mensen de kans om achter hun eigen levensverhaal te komen. Met name slachtoffers.

Er zit dus een morele dimensie aan het bewaren van verhalen.

Verhalen vertellen heeft een waarde op zichzelf.

Het gaat om recht doen aan mensen, het gaat niet per se om de feiten. Feiten zijn niet per se belangrijk.

Minka Bos

Stichting In mijn Buurt – Leren door Ontmoeting staat voor leren door ontmoeting tussen jong en oud. Sinds 2012 koppelen wij leerlingen van basisschool, middelbare school en MBO aan ouderen met als doel begrip voor de ander te creëren, vooroordelen te doorbreken en het verhaal van de ander te leren kennen. Tijdens persoonlijke ontmoetingen in huiskamers interviewen de leerlingen in een klein groepje de oudere over een deel van de Nederlandse geschiedenis: het koloniale verleden, migratie of de Tweede Wereldoorlog. De leerlingen zijn door In mijn Buurt opgeleid als junior interviewers en worden middels speech coaching de nieuwe vertellers van de verhalen: zij treden als Erfgoeddragers op en spreken bij evenementen en herdenkingen.

Dit ontmoetingsonderwijs, waar inmiddels ruim duizenden leerlingen en ouderen aan deelnamen, is een nieuwe manier van leren. Niet de lesboeken staan centraal, maar het contact tussen verschillende generaties en de persoonlijke historie van mensen in de eigen buurt. Aan het eind van ieder programma kunnen leerlingen zich opgeven om officiële Erfgoeddrager te worden. De Erfgoeddragers volgen het buitenschoolse Erfgoeddragers programma van In mijn Buurt. Zij worden door de oudere gehuldigd, en beloven officieel het verhaal mee te nemen hun leven in en te blijven doorvertellen.

Oprichter Minka Bos wil een wereld creëren waar iedereen bij hoort. Door alle verhalen en mensen er een plek te geven, te horen en echt te 'zien' kan dit gebeuren. Ouderen en kinderen horen niet alleen het verhaal van de ander maar krijgen ook een nieuwe rol. De rol van verteller (de oudere) en de rol van doorverteller (het kind). Als wij een inclusieve samenleving willen creëren met elkaar, dan moeten we ook rollen creëren voor ons allen, daarmee laten we de ander zien: 'Jij doet er toe, jij hebt een positie van belang voor onze samenleving.' In mijn buurt gelooft dat het verhaal leren kennen van de ander en inleven in de ander bijdraagt aan sociale cohesie. Door met diverse groepen leerlingen te werken en ouderen met een zo breed mogelijk palet aan verhalen en ouders die komen luisteren bij de 'eindontmoetingen' brengt de aanpak alle doelgroepen in de samenleving samen. De verhalen worden verder gebracht door de verhalen collectie online en de jonge Erfgoeddragers: die

ze blijven doorvertellen.

De kern van alles begint bij de ouderen in ons land en hun verhalen. De In mijn buurt-aanpak zet hen in hun kracht en vraagt ouderen hun verhalen te vertellen. Zij zijn de bron voor ontmoeting in het onderwijs, en voor doorvertellen door jong en door oud, voor het opbouwen van een verhalencollectie die wordt doorgegeven in de archieven, via tentoonstellingen, publicaties. Alles begint bij het onderwijs

Met onderwijs werken dient twee doelen: Het aanbieden van een methode die leerlingen een ervaring meegeeft die ze bij blijft en door zullen vertellen. En de methode Leren door Ontmoeting wil iedereen raken: in het onderwijs is dit bij uitstek mogelijk. Iedereen gaat door basis en middelbaar onderwijs heen, alle lagen van de bevolking, alle achtergronden.

Minka Bos ging in 2012 van start in haar eigen wijk, de Diamantbuurt in Amsterdam. Als journalist / maker ontwikkelde zij toen het allereerste project: Oorlog in mijn Buurt. Het was een antwoord op de vraag van het jongerenwerk in de buurt om de jongeren meer bij de lokale 4 mei herdenking te betrekken. De jongeren uit het allereerste project leiden nog altijd het lokale 4 mei Comité De Pijp.

Het gesprek ging vervolgens over de betekenis en omgang met 'geschiedenis'. Natuurlijk, geschiedenis heeft op zichzelf een waarde, maar geschiedenis is ook functioneel. Ze krijgt betekenis in de ontmoeting, in de interactie, in nieuwsgierigheid, in identiteitsvorming. Dus niet alleen in het erfgoed als zodanig, maar in de omgang ermee, in beleving, in de verhalen die er uit voortkomen en verteld worden.

Minka Bos

#3 OUDE INSTELLINGSTERREINEN, HISTORISCHE GEBOUWEN EN MODERNE ZORGPRAKTIJKEN

In deze workshop kwam de vraag aan de orde of oude inrichtingsterreinen en hun historische gebouwen hun geschiedenis kunnen laten spreken in de hedendaagse zorg. Uit de bijdragen van de inleiders bleek dat het om een mengeling gaat van behoud en overdracht van zowel het materiële deel als het immateriële deel van het erfgoed.

Michael Kolen, geestelijk verzorger van de Brabantse Zorginstelling Prisma & Landpark Assisië schetste kort de historie. In 1904 startte het toenmalige 'Huize Assisië' de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. De Broeders Penitenten startten dit initiatief. Een deel van de zorg is nu gedeconcentreerd. Het terrein is behouden gebleven. Het geheel bestaat uit een bebouwde kern met daaromheen akkerland en natuurgebied. Het gaat dan om het hoofdgebouw, de kapel, werkplaats, schoolgebouw en de oude dokterswoning. Door haar ligging als een enclave in het landschap wordt het gezien als een tussenruimte die mogelijkheden biedt in een tussentijd waarin de samenleving in verandering is. Een experimenteer ruimte. De natuurlijke omgeving zorgt als vanzelf voor een ander tempo en ordening van samen leven. Daarnaast zijn de 68 hectare die het Landpark groot is letterlijk en figuurlijk de grond onder het alledaagse leven waarin het ontmoeten van verschillende werelden wordt vormgegeven. De gebouwen hebben een nieuwe bestemming gekregen. Eenvoudig is het niet want het is schakelen tussen de regelgeving van de overheid, die vaak belemmerend werkt, de markt en de burgers. Het complex kent zeven rijksmonumenten en dat is zowel een vloek als een zegen. Op het terrein zijn door een marktpartij ook Tiny Houses geplaatst. Het was een zoektocht door de bureaucratie om ervoor te zorgen dat het wonen over meerdere jaren op het terrein mogelijk werd. Het vraagt om doorzettingsvermogen.

<https://www.landparkassisie.nl>

Filip Stokebrook van Lentis Erfgoed (Zuid-Laren; vml. Dennenoord) onderstreepte het belang van volharding. Het behoud van het erfgoed gaat niet vanzelf. Je moet er veel energie in steken. Als historicus en oud verpleegkundige doet hij dit door onderzoek te doen en erover te publiceren. Op het terrein is een museum gevestigd als onderdeel van een levende erfgoed afdeling die probeert op allerlei manieren het verleden van Lentis in ere te houden. Dat doet de afdeling door het bevorderen van het waardebesef van het erfgoed, het behouden en behoeden van oude rekwisieten en anderen te interesseren voor de geschiedenis van Lentis. Binnen Lentis is dit zeker gelukt. De Raad van Bestuur ondersteunt de afdeling en draagt actief bij. Nieuw personeel krijgt in de introductieperiode rondleidingen door het museum zodat zij zich bewust worden in welke traditie zij zijn komen te staan. Lentis vindt de uitwisseling tussen de gidsen en de bezoekers tijdens de rondleidingen van groot belang. Iedereen heeft zijn eigen verhaal en een absolute waarheid is er niet. Door het delen van de verhalen krijgt de geschiedenis weer betekenis. Lentis Erfgoed is als instituut al geregeld betrokken bij landelijk onderzoek naar de historie van de geestelijke gezondheidszorg.

<https://www.lentiserfgoed.nl>

Peter de Groot, ex- bestuurder van Nieuw Woelwijck (Sappermeer) benadrukte in zijn verhaal het grote belang om uit te gaan van de leefwereld van hun bewoners. Nieuw Woelwijck biedt een woonplek aan mensen die door hun handicap(s) niet zelfstandig deel kunnen nemen aan wat gemakshalve de normale samenleving wordt genoemd. Het terrein is behouden gebleven en getransformeerd tot een dorpsgemeenschap. Hier wonen en leven bijna 400 mensen op een aangepaste wijze. In een afgestemde en veilige omgeving leven de bewoners in 42 woongroepen en maken gebruik van winkeltjes, een theaterzaal, een werkhuis en diverse andere gebruiksruidten. Het gaat om mensen met ernstige beperkingen. Peter toonde zich trots dat deze mensen ieder in een persoonlijke omgeving kan wonen. Het is hún terrein en de verzorgers zijn in zekere zin de passanten. Veel bewoners zijn in staat eenvoudige werkzaamheden uit te voeren. Zij helpen mee in de eigen huishouding van de woongroep, of werken mee aan het onderhoud van het terrein. Er zijn echter ook bewoners die niet aan het verrichten van werkzaamheden toekomen. Ze reageren primair op hun omgeving met gevoelens van lust en onlust. Nieuw personeel wordt daarom gevraagd eerst mee te wonen en te ervaren hoe het leefritme is. 'Tijd' heeft hier een andere betekenis.

<https://www.nieuwoelwijck.nl>

Discussie

De discussie naar aanleiding van de presentaties ging voor een deel over de weg die bewandeld moet worden om het erfgoed en de daaraan verbonden waarden te behouden. De systeem- en leefwereld botsen regelmatig. De begroting moet wel op orde zijn en dat is elkaar jaar een uitdaging. Personeelstekorten jagen de kosten op. Hierbij werd ook de tip gegeven na te gaan welk potentieel bij het (ZZP) personeel en bewoners onbenut wordt gelaten. Betrek ze ook bij praktische zaken als onderhoud van tuinen en gebouwen.

Opgetekend door Johan Gortworst

Op volgende pagina de flyer van het museum van Lentis =>

Lentis Erfgoed

Geïnteresseerd in geschiedenis? Bezoek ons museum

- Wisselende exposities
- Vaste historische opstellingen
- Oorlogsmemorabilia
- Een historische wandel- en fietsroute

Lentis Erfgoed

vm Timmerwerkplaats

E 26

9471 KA Zuidlaren

erfgoed@lentis.nl

www.lentiserfgoed.nl

U bent elke woensdagmiddag
(1 april tot 1 november) tussen
13.30 – 16.30 uur van harte welkom.

De toegang is gratis.

Op afspraak is een rondleiding over het terrein mogelijk.

Lentis Erfgoed

Postbus 128

9470 AC Zuidlaren

Scan de QR-code
voor informatie
over het rijk
gevarieerde leven
op Drennoord
sinds 1895.

#4 OBJECTEN, VOORWERPEN & HERINNERINGEN

De workshop bestond uit drie korte presentaties en een gesprek. Beide duurden ongeveer een half uur, elke presentatie een minuut of 7,8.

De eerste presentatie was van Sylvia van Dam Merrett van [Feest van Herkenning](#), een Zeeuwse stichting die bijeenkomsten organiseert aan de hand van voorwerpen. Deze bijeenkomsten zijn vooral gericht op ouderen, vaak met dementie. Tijdens de bijeenkomsten blijkt vaak dat een voorwerp luikjes opent in de hersenen. Bedoeling is wel nadrukkelijk het over positieve herinneringen te hebben. De bijeenkomsten leveren niet alleen plezier op voor de deelnemers, zij zijn ook een goede vorm van tijdsbesteding. Bovendien zijn de informatief voor de zorgmedewerkers.

Er zijn ook wel wat problemen. Een daarvan is dat de grotere musea (die immers voorwerpen ter beschikking moeten stellen) veelal niet meedoen. Hun spullen zijn te kostbaar. Een ander probleem is zoals altijd geld. Er zijn te weinig vrijwilligers om de bijeenkomsten te leiden en professionals vragen veel - dat kunnen de zorginstellingen niet betalen. Subsidie is dus nodig.

De tweede presentatie was van Jenny Vreeswijk van het [Ben Sajet Centrum](#), in dit geval geen stichting maar een netwerkorganisatie. In een van hun projecten ('Ver>halen/binden') maken ze eveneens gebruik van voorwerpen om mensen, vooral met een beperking en ouderen, samen te brengen. Hiertoe had Vreeswijk een kistje meegenomen. De inhoud ervan blijkt, net als bij de projecten van Feest van Herkenning, een trigger: mensen gaan daardoor praten. Vreeswijk vertelt vooral over achterliggende gedachten: zorg vanuit je hart, we zitten te veel vast in regels en systemen; stel je open, straal uit dat je mensen wilt leren kennen. Mogelijkheden zijn er voldoende, zegt ze als het op de financiën aankomt. Wij werken veel met instellingen, die hebben vet op de botten.

Tot slot de derde presentatie, van sinoloog Fresco Sam-Sin van het project [Things That Talk](#). De doelgroep is hier een volstrekt andere, namelijk studenten die geesteswetenschappen studeren en gewend zijn zich uitsluitend op teksten te richten. Mede daardoor komen die studenten ook niet tussen de mensen. Gebruik van objecten opent echter ongekende mogelijkheden. Zo toont Sam-Sin twee stethoscopen, een lange en korte. De lange gebruikten artsen voor arme mensen, de korte voor hun eigen 'soort'. Door de lange hielden ze iets meer afstand. Alleen al die gedachte opent een wereld aan verhalen. Van die verhalen heeft het project er ondertussen 1500 verwerkt en 400 gepubliceerd.

Ook Sam-Sin heeft het over de grote musea: hebben veel te veel eerbied voor objecten. En over geld - met een grappige draai: hoe meer ik vraag voor mijn presentaties, hoe beter de uitnodigingen!

De discussie na afloop van de presentaties ging zoals gebruikelijk een beetje alle kanten op. Ter sprake kwamen:

- het ontzamen van steeds meer musea, ze hebben te veel en hoeven dus niet zo angstig te doen over hun spullen
- er is veel materiaal van - zeg - witte oude mannen maar onvoldoende van andere groepen
- kritiek op de archeologie, net als musea en meer nog gesloten wereld
- belangrijk is het doel en de doelgroep; deze bepaalt omgang met object
- aan de andere kant, doelgroepdenken beperkt, laat los, laat 'het' gebeuren
- dit laatste is een ondertoon in heel het gesprek: alles is in Nederland veel te dichtgetimmerd; experimenteer, durf, doe!
- gebruik van replica
- instanties denken te veel vanuit zichzelf, onvoldoende netwerkdenken
- verhalen verbinden (rode draad gesprek). En als je 't loslaat, kunnen er onverwachte dingen gebeuren

Opgetekend door: Chris van der Heijden

Over de samenwerking erfgoedwereld en sociaal domein

[Frans Soeterbroek](#), auteur van het RCE-essay: [Erfgoed als middel](#)

Twee weken geleden was ik op de dag van de ruimtelijke ordening, dat is de wereld waar ik doorgaans in verkeer. Daar hoorde ik iets over het project 'eigen plek' van het ministerie van OCW, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, vereniging Deltametropool en anderen. Jonge ontwerpers is gevraagd om met groepen burgers die ze al kennen in een gesprek van 3 uur te verkennen hoe belangrijk een specifieke plek voor hen is. Dat ging om groepen als dakloze jongeren, skaters, vrouwen in de asielopvang, bewoners en gebruikers van een binnentuin die 's nachts op slot kan, kasteleins, ouderen in de dagbesteding, bewoners van dorpen in het aardbevingsgebied, jongeren in de Afrikaanderwijk. Binnenkort komt er een boekje uit met een beschrijving van de oogst van die gesprekken, met als doel de ruimtelijke ordening in ons land beter op de culturele eigenheid van plekken en groepen af te stemmen. Ik hield hier een heel dubbel gevoel aan over: wat goed hoe de ruimtelijke ordening hier de leefwereld van de burger induikt, en onder professionals de nieuwgierigheid naar al die groepen prikkelt en aanboort. Jonge ontwerpers die zich hier opwerpen als grenswerkers tussen leef- en systeemwereld.

Maar ik herkende ook iets anders: experts die er steeds beter in worden om van alles en nog wat op te halen en in kaart te brengen, gebruik makend van tijdelijke projectsubsidies. De bewoners die ten dienste staan van de kennisontwikkeling van experts in plaats van andersom. Dat kan en moet anders. In Rotterdam is recent door de Erasmusuniversiteit en bewonersgroepen een wijkonderzoekscollectief opgericht om het eenrichtingsverkeer en de daaruit voortvloeiende onderzoeksmoeheid bij buurtbewoners te doorbreken. Bewoners bepalen mee waar onderzoek naar wordt gedaan en wat er met die oogst gebeurt. Waarom maar ik hier nu vandaag zo'n punt van? Omdat ik weet dat waar professionals uit verschillende wereld gaan kijken hoe ze elkaar kunnen versterken het heel vaak uitmondt in het ophalen van nog meer verhalen, kennis en ervaringen uit de leefwereld. En daar gaan we weer.

Mijn oproep aan de mensen die een vrijage vanuit de erfgoedwereld en het sociale domein aangaan is heel simpel: ga niet nog meer projecten bedenken die bestaan uit het ophalen en in kaart brengen van wat er leeft maar verbindt u met de groepen die in steden en dorpen actief zijn. Laat hen bepalen wat er aan kennisontwikkeling nodig is. En besef: bij hen vervloeien de erfgoedwereld en het sociaal domein op een organische manier. Het rapport dat ik voor de RCE maakte 'erfgoed als middel' en het recente rapport over 'terloops erfgoed'

van Jouke van der Werf laten dat goed zien en er is denk ik weinig behoefte om dat nog beter in kaart te brengen. De erfgoedwereld en het sociale domein staan voor een zelfde soort opdracht. De eerste om vanuit het verdrag van Faro de burger meer aan het stuur van erfgoedvraagstukken te plaatsen en het sociale domein om de mentaliteit van het opbouwwerk weer opnieuw uit te vinden, namelijk het empoweren en ondersteunen van bewoners.

Hoe werk je daar dan in samen?

We hebben in de workshops mooie voorbeelden gehoord dus dat hoeft ik niet te herhalen. Maar ik wil wel een aantal grotere lijnen er uit lichten.

Werk vooral lokaal en ga samen letterlijk de straat op, op zoek naar kansen om het sociale domein en de erfgoedwereld te verbinden via de logica van de bewoners. Concepten als straatwaarden, museum zonder muren, de burger als curator van de eigen leefomgeving en de huiskamer als museum kunnen helpen om radicaal anders te kijken naar erfgoed in de dagelijkse leefomgeving. In die buurten kom je ook de logische partners in dit proces tegen : buurtmusea, grotere musea, archiefinstellingen, buurthuizen, maatschappelijk ondernemers, kunstenaars, volkskeukens, kringloopwinkels etcetera. Verhalenhuis Belvedere, Stedelijk museum Schiedam en het burgerinitiatief spoorpark Tilburg zijn mooie voorbeelden van hoe dat kan werken.

Lift daarbij mee met de behoefte in andere domeinen om de buurt te herontdekken. Stadsontwikkeling werkt met buurtateliers en placemaking, justitie experimenteert met buurtrechtbanken en de gezondheidszorg probeert onder de noemer 'positieve gezondheid' de verbinding te zoeken met de leefwereld van mensen. Samen kunnen we de pil op recept vervangen door cultuur en welzijn op recept, een concept dat in Vlaanderen als wat verder doordacht is.

Probeer eens wat nieuwe dingen in het klein uit en bouw daar dan weer op voort. Geen programmatische aanpak dus maar een meer organische. Ik heb van het verhalenhuis Belvedere het principe geleerd: alles wat we doen leidt weer tot iets nieuws. Dus laat vooral 1000 bloemen bloeien.

Onder de zoektocht in al die domeinen naar betere aansluiting op de leefwereld zit ook de grote zorg over de afstand tussen overheid en burger, de versplintering van de samenleving en de polarisatie in het maatschappelijk debat.

Ik ben er van overtuigd dat materieel en immaterieel erfgoed daarin kan fungeren als zachte bemiddelaar. Ja, ik ben me er terdege van bewust dat erfgoed zelf onderdeel is geworden van die spanningen maar ik zie dat de dialoog over ons aller en ieders specifieke erfgoed daarin vooral verbindend werkt.

Toen ik mijn onderzoekje deed naar de maatschappelijke verankering van erfgoed werd ik me er goed van bewust dat vormen van buurt- en lokale democratie, het polderen, de verzorgingsstaat en onze rechtstaat onderdeel uitmaken van ons cultureel erfgoed. Ik heb het idee dat kennis daarover en toepassen van de onderliggende principes daarvan ons kunnen helpen spanningen in de samenleving in betere banen te leiden. Dat voert misschien een beetje te ver voor deze dag, maar laten we ons er vooral van bewust zijn dat onze sociale en democratische grondslagen waardevol erfgoed zijn. Om het anders te zeggen: het sociale domein hoeft niet de erfgoedwereld te ontdekken maar is zelf erfgoed.

Tot slot: ontferm u samen met buurtbewoners over monumentaal erfgoed als plekken waar de trots van de buurt kan worden gevierd en nieuwe erfgoedverhalen kunnen worden gemaakt. Burgerinitiatieven kunnen er samen bouwen aan een brede maatschappelijke businesscase en het blijken ook fantastische plekken om jongeren met dat spreekwoordelijke rugzakje en ander specifieke doelgroepen in het sociale domein een thuis te geven. Ik heb al eens RCE en LSA uitgenodigd om een actie te beginnen om die gebouwen uit de handen van de vastgoedcowboys te houden en hoop nog steeds dat zoiets er nog van komt. Dat gemeenten verplicht worden het uitdaagrecht voor bewoners te gaan regelen kan hierbij helpen. Ik heb voor LSA en handreiking geschreven voor het gebruik van het uitdaagrecht bij cultureel erfgoed. Toevallig werd ik gisteren gebeld door iemand van de stichting fort Kudelstaart (dat fort ligt in Aalsmeer en is onderdeel van de stelling van Amsterdam). Die mensen hadden dat verhaal gelezen en vroegen me of ik hen kon helpen om dat uitdaagrecht voor het fort toe te passen. We moeten veel meer van dit soort initiatieven helpen organiseren en uitlokken.

Resumerend: samenwerken tussen de erfgoedwereld en het sociaal domein doe je dus niet door te vluchten in de bezweringsformules 'elkaars taal leren spreken' of 'in kaart brengen van de gezamenlijke uitdagingen'. Je vindt elkaar organisch, zoekend en activistisch via de band van de dagelijkse leefwereld van mensen en de strijd die daar gestreden wordt. Dank u wel.

Frans Soeterbroek

SLOT: PANELGESPREK

Panelleden (v.l.n.r.):

- [Jan Willem Bruins - directeur BPSW](#), Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk
- [Machteld Linssen - programmamanager-Faro](#)
- Paul van Trigt - [historicus Universiteit Leiden](#)

Frans Soeterbroek pleit voor een wisseling van doelgroepdenken naar eigenaarschap. Dat wil zeggen van een perspectiefwisseling van: hoe bereiken we bepaalde doelgroepen naar hoe kunnen mensen zich erfgoed ook daadwerkelijk toe-eigenen.

Dit zijn zijn aanbevelingen voor de samenwerking tussen de erfgoedwereld en het sociale domein:

- Werk vooral lokaal en ga samen letterlijk de straat op, op zoek naar kansen om het sociale domein en de erfgoedwereld te verbinden via de logica van de bewoners. Concepten als straatwaarden, museum zonder muren, de burger als curator van de eigen leefomgeving en de huiskamer als museum kunnen helpen om radicaal anders te kijken naar erfgoed in de dagelijkse leefomgeving. In die buurten kom je ook de logische partners in dit proces tegen : buurtmusea, grotere musea, archiefinstellingen, buurthuizen, maatschappelijk ondernemers, kunstenaars, volkskeukens,

kringloopwinkels etcetera. Verhalenhuis Belvedere, Stedelijk museum Schiedam en het burgerinitiatief spoorpark Tilburg zijn mooie voorbeelden van hoe dat kan werken.

- Lift daarbij mee met de behoefte in andere domeinen om de buurt te herontdekken. Stadsontwikkeling werkt met buurtateliers en placemaking, justitie experimenteert met buurtrechtbanken en de gezondheidszorg probeert onder de noemer 'positieve gezondheid' de verbinding te zoeken met de leefwereld van mensen. Samen kunnen we de pil op recept vervangen door cultuur en welzijn op recept, een concept dat in Vlaanderen als wat verder doordacht is.
- Probeer eens wat nieuwe dingen in het klein uit en bouw daar dan weer op voort. Geen programmatische aanpak dus maar een meer organische. Ik heb van het verhalenhuis Belvedere het principe geleerd: alles wat we doen leidt weer tot iets nieuws. Dus laat vooral 1000 bloemen bloeien.
- Onder de zoektocht in al die domeinen naar betere aansluiting op de leefwereld zit ook de grote zorg over de afstand tussen overheid en burger, de versplintering van de samenleving en de polarisatie in het maatschappelijk debat. Materieel en immaterieel erfgoed daarin kan fungeren als zachte bemiddelaar. Weliswaar is erfgoed zelf onderdeel geworden van die spanningen maar de dialoog over ons aller en ieders specifieke erfgoed kan verbindend werken.
- Het sociale domein kent een geschiedenis. Een lange geschiedenis zelf. Vanuit dat perspectief hoeft het de erfgoedwereld niet te ontdekken maar is zelf erfgoed.
- Ontferm u samen met buurtbewoners over monumentaal erfgoed als plekken waar de trots van de buurt kan worden gevierd en nieuwe erfgoedverhalen kunnen worden gemaakt. Burgerinitiatieven kunnen er samen bouwen aan een brede maatschappelijke businesscase en het blijken ook fantastische plekken om jongeren met dat spreekwoordelijke rugzakje en ander specifieke doelgroepen in het sociale domein een thuis te geven. Hou die gebouwen uit de handen van de vastgoedcowboys te houden en hoop nog steeds dat zoiets er nog van komt.
- Dat gemeenten verplicht worden het uitdaagrecht voor bewoners te gaan regelen kan hierbij helpen. Ik heb voor LSA en handreiking geschreven voor het gebruik van het uitdaagrecht bij cultureel erfgoed.
- Samenwerken tussen de erfgoedwereld en het sociaal domein doe je dus niet door te vluchten in de bezweringsformules 'elkaars taal leren spreken' of 'in kaart brengen van de gezamenlijke uitdagingen'. Je vindt elkaar organisch, zoekend en activistisch via de band van de dagelijkse leefwereld van mensen en de strijd die daar gestreden wordt.

Losse aantekeningen uit de paneldiscussie.

Heb je om de erfgoedontwikkeling en toepassing in het sociaal domein iets nodig dat alles bij elkaar brengt of organiseert het zichzelf van onderop?

- Dat laatste gebeurt nu en het werkt want lokaal vindt men elkaar. Maar een plek die ervaringen ontsluit en verspreidt, dat helpt wel. Dat zie je ook in Vlaanderen, waarin het zorgzaam-erfgoed-programma een extra stimulans is geweest. In Nederland zou dat het Historisch Centrum Sociaal Werk kunnen zijn.
- Enige programmering en kennisontwikkeling is nuttig omdat een verhaal goed vertellen methodisch gaat. Dat gaat dus niet vanzelf, daar moet je vaardigheden voor ontwikkelen en mensen in de gelegenheid stellen om deze te leren.
- Maar als regel geldt: ga het gewoon doen en ga dan later op zoek naar een, bestaande, structuur die bij je past. Maak lokale coalities.
- Een kennisbank helpt (Jan Willem Bruins), maar heeft, zegt Machteld Lissen niet de voorkeur. (Machteld). Paul van Trigt: lang leve de anarchie, geloof in relaties-je begint een keer iets met iemand.

De verhouding tot de systeemwereld?

Linda Malherbe van Belvédère: we hebben de systeemwereld nodig voor de lange lijn en de duurzaamheid en om kennis te vergaren. Want geld is wel een steeds terugkerend probleem. Er zou een Fonds voor sociaal erfgoed moeten komen.

Frans Soeterbroek: er is een sterke maatschappelijke beweging en initiatieven nodig om de systeem wereld in jouw richting te doen bewegen. Systeemwereld kan zichzelf niet aan de haren uit het moeras trekken.

Daarom is het belangrijk om erfgoedinitiatieven en het sociaal domein functioneel te laten zijn voor actuele vraagstukken. Als je oplossing hebt voor deze vraagstukken, dan komt het geld vanzelf.

Conclusie

Bijeenkomsten als dit symposium zijn nuttig en inspirerend om twee werelden met elkaar kennis te laten maken en van elkaar te leren.

Het is ook nuttig om de vele initiatieven met elkaar te verbinden en de gelegenheid te organiseren om van elkaar te leren.

In de erfgoedwereld zijn die mogelijkheden er ook, zoals **Marloes Wellenberg**, senior adviseur van het Erfgoedhuis Zuid Holland na het symposium nog laat weten.

Naar aanleiding van het uitermate inspirerende symposium over erfgoed en sociaal werk afgelopen donderdag bij deze wat informatie over het platform Erfgoedvrijwilliger en de ondersteuning die beschikbaar is. In het kort:

Ondersteuning voor vrijwilligers die zich met erfgoed bezighouden

Het platform Erfgoedvrijwilliger.nl is er voor iedereen die zich bezighoudt met erfgoed, dus ook voor mensen die een museum runnen op een terrein van een zorginstelling, onderzoek doen, collecties beheren of rondleidingen geven. Op de website erfgoedvrijwilliger.nl is naast een vacaturebank verdiepende informatie (denk aan online cursussen en handleidingen) te vinden. Daarnaast is er in elke provincie een aanspreekpunt waar je contact mee kunt opnemen en die je verder kan helpen. [Op deze pagina staan alle contactpersonen](#). Dit platform wordt beheerd door OPEN, de samenwerking van provinciale erfgoedondersteuningsorganisaties. Ook professionals uit de zorg die zich bezighouden met erfgoed zijn van harte welkom om contact op te nemen.

Om een voorbeeld te geven: in Zuid-Holland bieden wij veel (kostenloze) [activiteiten](#) aan waar ook vrijwilligers die zich inzetten om het erfgoed van de zorg te behouden en te beleven van harte welkom zijn. Het activiteiten aanbod per provincie verschilt, maar in alle provincies is een aanspreekpunt.

E welkenberg@erfgoedhuis-zh.nl

CANON

Kent u Johanna ter Meulen, Daniël Mulock Houwer, Gerard van de Ven of Gradus Hendriks? Zij, en met hen vele anderen, schreven geschiedenis in het sociaal werk. Maar wat deden ze eigenlijk? Wat bewoog hen? Je verdiepen in het gedachtegoed en de praktijk van die erflaters is schatgraven. Je krijgt er energie van, noem het inspiratie. Het is soms ook confronterend, want we zijn niet de eersten die teleurstellingen moeten incasseren. En soms is het zelfs bizar om te zien hoe de tijdgeest korte metten maakt met mooi werk. Wat dan later weer als spiksplinter-nieuw wordt ontdekt.

Voor dat schatgraven is www.canonsociaalwerk.eu ontwikkeld, een snelgroeiende digitale speeltuin waar je over de erflaters, denkers en doeners struikelt. Ga er kijken, en voor je het beseft, verdwaal je in een wereld vol fascinerende weetjes.

www.canonsociaalwerk.eu

CANON SOCIAAL WERK DEPO DCAST

Sinds maart 2023 kent de Canon een eigen podcast-serie. In deze serie brengen we gebeurtenissen uit de geschiedenis van het brede sociaal werk tot leven. We zoeken mensen op die historisch relevante verhalen kunnen vertellen, blikken terug op gebeurtenissen en geven aan hoe belangrijk die waren voor het heden.

25 CANONS
750 VENSTERS
150 BIOGRAFIEËN
2.000 PDF'S
5.000 AFBEELDINGEN
250.000 BEZOEKEN

CANON SOCIAAL WERK ALGEMEEN ■
RECLASSERING ■ MAATSCHAPPELIJK WERK ■
BEROEPSVERENIGINGEN ■ VROUWENOPVANG
■ CLIËNTENBEWEGING GGZ ■ GEESTELIJKE
GEZONDHEIDSZORG ■ VERSLAVINGSZORG ■
ZORG VOOR DE JEUGD ■ VOLKSHUISVESTING ■
GEHANDICAPTENZORG (VB) ■ AUTISME ■ SPECIAAL
& PASSEND ONDERWIJS ■ SAMENLEVINGSOPBOUW
■ MAATSCHAPPELIJKE OPVANG ■ ACTUA ■ CANON
BESCHERMD & BEGELEID WONEN

VLAANDEREN:

CANON SOCIAAL WERK ALGEMEEN
■ JEUGDZORG ■ MIGRANTEN
■ SOCIAAL CULTUREEL WERK ■
MAATSCHAPPELIJK WERK ■ GGZ

CANON webshop

Sinds 2012 zijn er tien CANON-boeken uitgegeven die met elkaar een totaal oplage hebben gehaald van 100.000 exemplaren. De boeken zijn een papieren verwerking van de digitale Canons. Een paar boek-edities zijn compleet uitverkocht maar de volgende zijn leverbaar via onze webshop. Daar kunt u tegen aantrekkelijke korting ook nog andere relevante historische boeken kopen.

2012 CANON maatschappelijke opvang
2013 CANON zorg voor de jeugd
2016 CANON volkshuisvesting
2016 CANON verslavingszorg
2021 CANON samenlevingsopbouw
2022 CANON beroepsverenigingen
2023 BIOGRAFIE Ben Sajat

Bijlage 1

Ideeën van [Conny Kooijman](#), oprichter van de [LFB](#), om te komen tot een museum voor gehandicaptenzorg en de gehandicaptenbeweging. Conny is een van de oprichters van de LFB, de belangenvereniging van mensen met een verstandelijke beperking.

Tijdens het symposium hebben we Conny beloofd haar ideeën mee te nemen in de verslaglegging.

13 mei 2024 Correspondentie met Agnes van Wijnen, die vroeg of ik mijn ideeën kon mailen.

Beste Agnes,

Ik sprak jou bij de Jan Troostlezing.

Ik had aan jou verteld dat het ooit mij wens was voordat ik met pensioen ging een museum Gehandicaptten zorg en gehandicapttenbeweging. Geschiedenis gehandicaptten. En ik daar na mijn pensioen mee door wilde gaan. Maar ik weet en wist dat het veel te veel en te moeilijk werk voor mij is om een museum op te zetten. Daar komt heel veel voor kijken. Plan schrijven en subsidies aanvragen en gelden zoeken en gebouw zoeken. Bijvoorbeeld een oude instelling. Pand in bijvoorbeeld Den Dolder of een andere oude instelling.

Ik wil graag met jou samenwerken met het organiseren van de tentoonstelling in Centraal Museum. De foto's over het eerste congres verstandelijk beperkten in april 1994 Laat je Zien en horen stuur ik je nog. Ik moet eerst wat anders doen wat haast heeft. Ben met Wet Poortwachter voor onze PGB bezig en de belastingaangifte moet ik nog doen. Dat gaat voor.

Ook wil ik tijdens de tentoonstelling lezingen houden over de geschiedenis en mijn ervaringen en boeiende verhalen vertellen over mijn geschiedenis en wat ik zelf beleefd heb als toen geestelijk gehandicapt hoe het met deze mensen werden omgegaan. Zoals dat ik als assepoester werd gebruikt met 3 dubbele kinderbijslag in de 60-er jaren tot in 1974. En hoe ik er uit ben gekomen en emancipatie van verstandelijk beperkten tot en met het opzetten van de LFB en nu na 30 jaar.

Jammer dat ik niet mee mag doen met het kreukelcollectief. Ik wil mij beschikbaar stellen voor het bestuur als ervaringsdeskundige. Nu wordt dit gedaan onder ervaringsdeskundigen waar het over gaat

Canon Sociaal Werk **Eregalerij**. Waar ik ook in sta. Met al die oude bekenden.

https://www.canonsociaalwerk.eu/eregalerij/biografisch_portaal_details.php?prominent_id=75

Ik kwam in najaar van 2019 in de **eregalerij van Canon Sociaal werk** te staan. Naast de beroemde oprichters van instellingen, psychiaters Majoor Boshardt. Willem van de Berg, Pier de Boer, etc.

Canon Sociaal werk.

https://www.canonsociaalwerk.eu/nl_han/details.php?cps=26&canon_id=803

20 maart 2024. Nieuw venster Opkomst Ervaringsdeskundigheid. Door Ellis Jongerius en collega's van de LFB. Zij staat inmiddels ook in mijn venster van 2012.

Dit is **mijn venster van 2012**.

Zie https://www.canonsociaalwerk.eu/nl_han/details.php?cps=20&canon_id=282

In het **Openluchtmuseum** loopt de tentoonstelling over gehandicapten nog tot eind dit jaar. '(on)beperkt leven met een handicap'. Dus de helft over geschiedenis. Heel deel over een oud bewoonster van Het Dorp in Arnhem. Zij is overleden. Mary Tebbens. Daarom mocht dat tentoongesteld worden.

Ook staat er bij dat in 1985 de eerste belangenvereniging voor mensen met een verstandelijke beperking is begonnen. Ik weet dat nog. Door William Westveer en Roel Kok en nog een paar mensen met een verstandelijk beperking Onderling Sterk in Zierikzee. Dat staat ook in Canon gehandicapten met een venster van mij.

(On)beperkt. Leven met een Handicap. (Un)Limited. Living with Disability, Over Ons met ons. 5 portretten met interviews/filmpjes met mensen met een beperking. Bekende personen. Jaheed van de LFB. Glenn zonder armen die op de Ster(reclame) geweest is HandicapNL. Tim is ook een bekende.

Oude campagneposter om geld in te zamelen voor toen zieligen. Er staat jaartal 1604 in Amsterdam.

Wij werden zieken genoemd. Ik heb het zelf mee gemaakt toen in 1969 als zieke naar Lourdes ging. Ik was toen 'geestelijk gehandicapt'. Ik droeg een label met 'Malade' er op.

Open het Dorp in 1962.

Ga eens kijken bij het Openluchtmuseum. Nu 2^e jaar. Het is verlengd tot en met 2024. Het is in de wisselende tentoonstellingsruimte in het Lint. Dat is achteraan rechts op het terrein. Neem dan het trammetje.

Je kunt vragen om deel van deze tentoonstelling volgend jaar naar het Centraal museum mee te nemen dat jij organiseert.

Ga ook eens naar **Museum van de Geest in Amsterdam**. Daar kan je ook volgend jaar materiaal van mee nemen naar het Centraal museum.

<https://museumvandegeest.nl/tentoonstellingen/who-cares/>

Who Cares? loopt tot en met 1 december dit jaar. Werd vorig jaar in november geopend.

Een eerbetoon aan slachtoffers en helden van de zorg tijdens WOII

Verborgten helden

We vertellen het verhaal van vergeten slachtoffers en verborgen helden binnen de psychiatrie en verstandelijke gehandicaptenzorg tijdens de oorlog. De verhalen gaan over wanhoop, veerkracht, angst en volharding.

Collectie en niet eerder vertoonde bewegende beelden van de ingrijpende evacuaties bij Duin en Bosch in 1942.

Vergeeten slachtoffers

In *Who Cares?* staan vergeten slachtoffers en verborgen helden in de Tweede Wereldoorlog centraal. En de zorg in ons land tijdens die donkere jaren. Hoe sterk was deze zorg? Bezweek die onder de druk of wist het gruweligheden te voorkomen? Wat betekende de oorlog voor patiënten en hulpverleners?

De verhalen uit die tijd verdienen een permanente plek in ons collectieve geheugen – we mogen ze niet vergeten. Want nog steeds worden in tijden van crisis kwetsbare mensen vaak het hardst geraakt en over het hoofd gezien.

Er is een aanraakscherm met een landkaart van Nederland met alle instellingen die tot en met 1945 bestonden.

Je raak een plaatsnaam aan. Bijvoorbeeld Den Dolder. Dan zie je foto's en informatie van de Willem Arentzhoeve. En ook die in Wagenborge en Drenthe, etc. .

Het Apeldoornsche Bosch. Instelling Huize Ursula in Nieuwveen waar ik vroeger vaak kwam en zelfs ooit opgenomen geweest ben. Zon en Schild in Amersfoort.

Who Cares? loopt tot 1 december 2024 in Amsterdam. Museum van de Geest.

22 mei 2024. Waar ik geweest ben.

<https://www.uvh.nl/actueel/agenda/conferentie-een-wereld-van-verschil-instellingsterreinen-en-het-goede-leven-voor-mensen-met-een-verstandelijke-beperking>

Van **Universiteit voor de Humanistiek**. Locatie Stadhuisbrug 1, Utrecht.

Wat is een goed leven voor mensen met een verstandelijke beperking? Voor de meeste mensen met een verstandelijke beperking, hun verwanten, hun zorgprofessionals en voor beleidsmakers is het antwoord duidelijk: een goed leven is een zo 'gewoon' mogelijk leven, middenin de samenleving. Maar niet alle mensen met een verstandelijke beperking leven zo'n 'gewoon' mogelijk leven. In Nederland wonen er zo'n 20.000 van hen op een instellingsterrein, afgezonderd van die 'gewone' samenleving. Vaak kiezen bewoners en verwanten heel bewust voor zo'n 'ongewoon' leven. Maar waarom? Dit vraagstuk bespreken verschillende sprekers, die elk een ander perspectief naar voren brengen: alledaagse zorg, sociaal inclusie beleid en de plek van zorg in onze samenleving. De aanwezigen worden uitgenodigd om volop mee te praten.

Onderzoekers Femmianne Bredewold en Simon van der Weele presenteren na vier jaar uitgebreid onderzoek hun boek *Een wereld van Verschil. Instellingsterreinen en het goede leven voor mensen met een verstandelijke beperking*. Ze staan stil bij het 'ongewone' leven van mensen met een verstandelijke beperking die wonen op instellingsterreinen in Nederland en gaan in op waarom dit alternatief voor sommige mensen zo aantrekkelijk is. Ze laten zien hoe instellingsterreinen beleidsmakers, zorgmanagers, zorgprofessionals, verwanten, onderzoekers en wetenschappers een

spiegel voor kunnen houden wat betreft de reguliere gehandicaptenzorg in Nederland en de plek die mensen met een verstandelijke beperking in onze samenleving kunnen innemen.

Expert en onderzoeker sociaal domein en ervaringsdeskundig ouder Astrid van der Kooij reageert als eerste op deze bevindingen. Dit doet zij vanuit haar persoonlijke ervaring met zorg op instellingsterreinen en haar brede kennis van het sociaal domein.

Schrijver en journalist Lynn Berger gaat in op de plek van zorg in de Nederlandse samenleving. Lynn is correspondent Zorg voor journalistiek platform De Correspondent en schreef onder andere de boeken *Zorg. Een betere kijk op de mens* en *Ik werk al (ik krijg er alleen niet voor betaald)*.

Beeldend kunstenaar en fotograaf Aleid Denier van der Gon introduceert haar tentoonstelling 'I invite you to come closer. Places of difference' waarin zij het bijzondere leven op instellingsterreinen heeft verbeeld.

2^e documentaire met Femianne Bredewold over de Dennendal affaire met Maarten van Rossum. Deze geheel over de Dennendalaffaire.

Ik heb bij herdenking van Vergeten Slachtoffers op 4 mei in Den Dolder ook weer een praatje gehouden.

Zie ook de gereviseerde Canon gehandicaptenzorg:

https://www.canonsociaalwerk.eu/nl_han/index.php